

VÄLIRAPORTTI

KOTISEUTULAHJOITUS, MONIPAIKKAISUUS JA SEUDULLINEN IDENTITEETTI

Selvitys Japanin furusato nozei -järjestelmästä ja sen opeista Suomen näkökulmasta

Kaisa Lähteenmäki-Smith, Iina Tunkkari, Henrika Ruokonen, Sara Anttila¹,
Petteri Niskanen², Pauliina Seppälä³ ja Ari-Veikko Anttiroiko⁴

¹ MDI:n tiimistä Lähteenmäki-Smith, Ruokonen ja Tunkkari ovat olleet tekemässä tiedonkeruuta ja analyysia Japanin mallista (muun muassa kirjallisuuskatsaus ja haastattelut), Lähteenmäki-Smith ja Tunkkari kuntakohtaisessa tiedonkeruussa erityisesti Kuhmossa, Lähteenmäki-Smith ja Anttila Maalahdessa, Lähteenmäki-Smith ja Ruokonen Puumalassa sekä Ruokonen ja Tunkkari konseptitestauksessa ja tapaustutkimuksessa.

² Niskanen on vastannut "lainsäädännölliset reunaehdot" -luvun kirjoittamisesta.

³ Seppälä on ollut mukana erityisesti konseptitestauksen toteutuksessa ja Mesenaatti.me -alustatoiminnan kokemuksien pohjalta tehdyssä tuotekehittäelyssä.

⁴ Anttiroiko on toiminut päävastuullisena selvittäjänä ja kirjoittajana e-kuntalaisuutta käsittelevässä luvussa.

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	3
1. JOHDANTO	4
1.1. Aineisto ja menetelmät	5
2. FURUSATO NOZEI ELI JAPANIN KOTISEUTULAHJOITUSJÄRJESTELMÄ	6
2.1. Järjestelmän hallinnointi Japanissa	7
2.2. Järjestelmän vaikutuksia Japanissa	8
2.3. Motivaatiotekijöitä Japanissa	10
3. SELVITYKSEN NÄKÖKULMAT JA KESKEISET KÄSITTEET	12
3.1. Demografinen muutos ja siihen vastaaminen - supistuminen ja kuntien ”suunnitelma B”	12
3.2. Laaja lähestymistapa kuntien elinvoimaisuuteen: kansalaisten osallisuus ja uusi elinvoimapolitiikka	13
3.3. Kokeilevuus ja alustakehittäminen	13
3.4. Kotiseututunne ja muut malliin osallistumisen motivaatiotekijät Suomessa	14
4. LAINSÄÄDÄNNÖLLISET REUNAEDOT	15
4.1. Rahankeräyslainsäädäntö	15
4.2. Erityistapauksia	18
5. E-KUNTALAISSUUS JA KOTISEUTULAHJOITUS	18
5.1. E-kansalaisuus	18
5.2. E-kuntalaisuus	19
5.3. Digitaaliset alustat	20
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	21
7. LÄHTEET	22
LIITE 1: LAHJOITTAJAPOTENTIALIIN LIITTYVIÄ VÄESTÖN HAJAUTUMISEN KUNTALISTAUKSIA	24

Tiivistelmä

Tässä esitetty kooste on vastaus HAMA-työryhmän toimintasuunnitelmaansa sisällyttämän ”Japanin kotiseutulahjoitusjärjestelmän kaltaisen mekanismin mahdollisuuksien selvityksen” tarpeeseen harvaan asuttujen maaseutualueiden elinvoiman vahvistamisessa.

Väliraportin tarkoituksena on antaa tietopaketti Japanin mallista ja johdatella aiheesta kiinnostuneita Suomen kotiseutulahjoitusajattelun ja konseptin muotoilun pariin. Varsinainen, mahdollisten Suomen kotiseutulahjoitus-mallien muotoilu ja konseptien kehittäminen on parhaillaan käynnissä. Mallien ideointiin osallistuu myös kolme erilaista kumppanikuntaa (Kuhmo, Maalahti ja Puumala).

Taustalla olevan toimeksiannon tavoitteena on selvittää ja tehdä ehdotus kotiseutulahjoitusjärjestelmän vaihtoehtoisista toteuttamismekanismeista ja niiden kokeilemisesta sisältäen kokeilujen toimija- ja sidosryhmien määrityksen. Tästä toimeksiannosta on rajattu pois Japanin kotiseutulahjoitusjärjestelmässä käytössä olevan verovähennysmahdollisuuden tutkiminen.

Japania ja Suomea yhdistää samankaltaiset ikääntyvän väestön ja kaupungistumisen keskittävien vaikutusten yhteiskunnalliset haasteet. Kaupungistumisen ja väestönkehityksen, erityisesti voimakkaan ikääntymisen myötä, harvaan asutut maaseutualueet ovat erityisen haasteellisessa tilanteessa. Uusia keinoja taloudellisen elinvoimaisuuden ylläpitämiseksi etsitään. Yksi tällainen keino Japanissa on *furusato nozei* eli kotiseutulahjoitusjärjestelmä, jota on toteutettu Japanissa jo yli 10 vuotta, aina vuodesta 2008 alkaen. Japanissa malli on ollut monessa suhteessa menestys. Se on tarjonnut kanavan paikallisen taloudellisen toimeliaisuuden kehittämiseksi sekä alustatalouden kehittymiseksi. Sen kautta on myös kanavoitu runsaasti taloudellisia voimavaroja harvaan asutun maaseudun hyväksi. Varsinaista monisyisempää, mahdollista kontrafaktuaalista vaikutusarviointia mallin merkityksestä harvaan asutun maaseudun paikallisen elinvoiman kannalta ei kuitenkaan ole tehty.

Japanin mallin monistaminen sellaisenaan suomalaisen toimintaympäristöön ei ole realistista tai ehkä edes mahdollista. Sen sijaan uudenlaisten elinvoiman lähteiden sekä lahjoittamiseen perustuvan, paikallisyhteisöjä ja ruohonjuuritasolta kumpuavia myönteisiä aloitteita tukevan toiminnan mahdollisuus on palvelumuotoilun ja testauksen arvoinen asia. Suomalaiseen toimintaympäristöön sovelletut, vaihtoehtoiset ideoidaan kumppanikuntien kanssa yhteiskehittäen syksyyn 2022 mennessä.

Kotiseutulahjoituksen sanoitus ja ”tarina” ovat yhä muotoutumassa. Muotoiluun vaikuttavat paikalliset erityispiirteet, mutta myös kansalliset perinteet, reunaehdot ja olosuhteet. Sekä lainsäädännöllä että monipaikkaisuuden ja väestökehityksen trendeillä on oma merkityksensä. Viime kädessä toimiva malli rakentuu paikallisesti.

Asiasanat: rahainkeräys, joukkorahoitus, lahja, hyväntekeväisyys, kotiseutu

1. Johdanto

Suomessa kotiseutulahjoittamiseen ja sen mahdollisiin käyttötarkoituksiin vaikuttaa se, että kunta ei voi rahoittaa peruspalvelujaan ja lakisäteisiä tehtäviään lahjoituksin tai ulkoisella rahoituksella. Samalla selvityksen kannalta merkityksellistä on, että kuntalain mukaan kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Kotiseutulahjoitusmallia selvittäessä lähtökohtana on ollut erityisesti em. elinvoimatehtävän toteuttaminen rahankeräyslainsäädännön viitekehys ja sen asettamat edellytykset huomioiden. Olemme erityisesti kiinnostuneita siitä, mikä motivoi eri toimijoita ja mahdollisen kotiseutulahjoittamisen osapuolia, ts. millaisia hyötyodotuksia ja toimintaa ohjaavia motivaatioita eri osapuolilla on nähtävissä. Tässä pohdinnassa ja kartoituksessa olemme vielä alkumetreillä. Kuhmassa toteutettujen ensimmäisten työpajojen avulla olemme saaneet tärkeää ensikäden tietoa siitä, mikä voisi motivoida eri toimijoita osallistumaan (kunta ja sen toimihenkilöt, paikalliset yhteisöt kuten yritykset ja yhdistykset ja yksittäiset aktiiviset kuntalaiset). Ensimmäinen kooste nostaa esille neljä mahdollista perustyyppiä, joita edelleen kehitetään ja testataan Puumalassa ja Maalahdessa ja kartoitetaan myös suuremmilla kaupunkiseuduilla, sosiaalisen median avulla toteuttavilla mallitesteillä. Tuloksia näistä työvaiheista raportoimme elokuussa valmistuvassa loppuraportissamme.

Olennesselta näyttää sopivan lahjoittajiin vetoavan sanoituksen, narratiivin ja kehityskohteiden muotoilu. Tässä ympäristö ja nuoret nähtiin erityisen tärkeinä kohderyhminä. Tämä painotus on yhteensopiva viime vuosien (ennen koronakriisiä) tehtyjen kartoitusten kanssa, mm. Taloustutkimuksen hyväntekeväisyyttä ja sen motivaatioita kartoittavan ”SuomiTänään2020” tutkimuksen kanssa, jossa 2020 hyväntekeväisyyskohteiden mieluisuutta kartoitettaessa kolme kärkihohdetta olivat sairauksien hoitoon ja ennaltaehkäisyyn liittyvä työ, lapsiin, nuoriin ja perheisiin kohdistuva työ, aineellinen hätä ja sen poistaminen, katastrofien ja sotien jälkien korjaaminen sekä ympäristö (Taloustutkimus 2020). Lahjoitushalukkuuteen vaikuttavista tekijöistä kärkikolmikkoon 2020 nousivat luonnon monimuotoisuuden heikentyminen, ilmastonmuutoksen eteneminen ja syrjäytymisen lisääntyminen (ibid).

	VAIHTOEHTO A	VAIHTOEHTO B	VAIHTOEHTO C	VAIHTOEHTO D
Kuka operoi (omistaja - operoija)	Säätiö / Rahasto (Kulttuurirahasto / Me Säätiö/jokin muu?)	Yhdistys esim. kyläyhdistys, Kamarimusiikin ystävät ry TMS	Yritys	Kunta tai kunnan kehitysyhtiö
Missä operoidaan (valmis alusta - perustettava)	Virtual Finland	Virtual Finland	Compensate.com	Virtual Finland
Tavoite	TULEVAISUUTEEN INVESTOIMINEN (NUORTEN SYRJÄYTYMISEN EHKÄISY)	ELINVOIMA JA PAIKALLINEN TOIMELIAISUUS, OSALLISUUS	HIILI-NEUTRAALISUUS / KESTÄVYYS	ELINVOIMAN LISÄÄMINEN, ESIM. LENTOKENTTÄ, RAUTATIE- YHTEYS
Vaihdannan logiikka	Lahjoitukset pienistä puroista, ”Kuhmon tippi” -tyyppisesti	Lahjoitukset pienistä puroista, ”Kuhmon tippi” -tyyppisesti	Lahjoitukset pienistä puroista, ”Kuhmon tippi” -tyyppisesti	Lahjoitukset pienistä puroista, ”Kuhmon tippi” -tyyppisesti
Hyöty lahjoittajalle	Ilo lahjoituksesta, kohteesta riippuen joko pelkkä ilo, paikallinen tuote tai palvelu	Ilo lahjoituksesta, kohteesta riippuen joko pelkkä ilo, paikallinen tuote tai palvelu	Elämyslahja tai virtuaalinen vierailu (Kuhmo 360, kosket / ”yö niityllä” jne.)	Paikallinen teemaan sopiva kampanja tuote, esim. puujuna / lentokone tai verkkarit (”Mä lähden Pohjois-Karjalaan...”)
Hyöty yritykselle	Brändihyöty, verovähennys	Talkootyövoimaa? (Esim. nuorten yökahvila), näkyvyys (4H:n kyläauto esim.)	Brändihyöty, markkinan laajennus ja markkinointituki	Brändihyöty, markkinan laajennus ja markkinointituki

Hyöty kunnalle / paikallisyhteisölle	Brändihyöty, nuorten osallisuuden uudet ratkaisut (tms. täsmätoimet)	Brändihyöty, nuorten osallisuuden uudet ratkaisut (tms. täsmätoimet)	Yritystoiminnan ja markkinoinnin hyödyt	Konkreettinen osarahoitus tärkeään hankkeeseen
--------------------------------------	--	--	---	--

Taulukko 1 Kuhmon työpajakeskusteluista kootut alustavat lahjoitusmalliaihiot näkökulmineen.

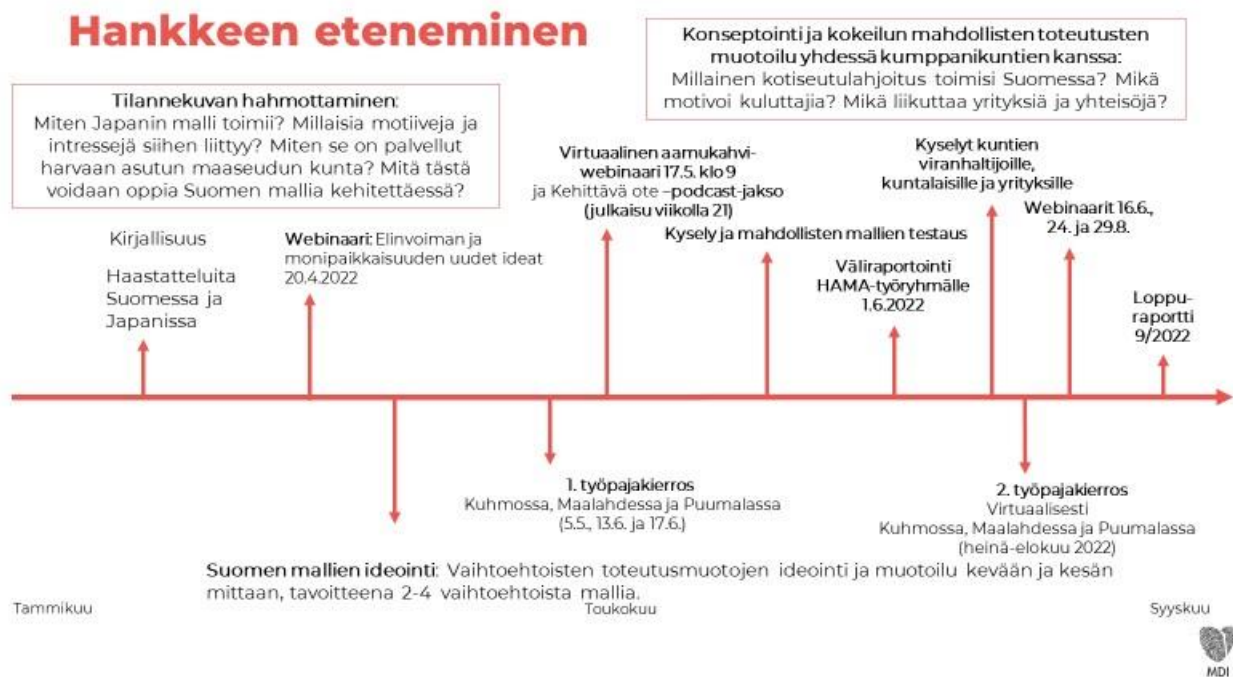
Mikä tahansa malli muotoillaankin kokeiltavaksi, sen tulee vastata sekä lahjoittajien, operaattorien, yritysten ja muiden paikallisyhteisöjen hyötyodotuksiin ja motivaatioihin.

1.1. Aineisto ja menetelmät

Tämän väliraportin tarkoitus on antaa kuva Japanin kotiseutumallista ja Suomessa toteutettavan kokeilun lainsäädännöllisistä reunaehdoista. Aineistona on käytetty kirjallisuuskatsausta Japanin kotiseutumalliin, Suomen lainsäädäntöön rahankeräykseen ja lahjoituksiin liittyen, kirjallisuuskatsausta e-kuntalaisuuteen sekä haastatteluja Suomessa (n. 10 kpl) ja Japanissa (5 kpl), sekä työpajoja Kuhmossa (9 hlöä). Menetelminä on käytetty kirjallisen ja ryhmätyön laadullista analyysia ja yhteiskehittämistä. Jatkossa hankkeessa tukeudutaan lisäksi kyselyihin, tuotetestaukseen ja yhteiskehittämiseen

Alla olevassa kuvassa on tiivistetty työvaiheet ja aikataulu.

Kuvio 1: Hankkeen aikataulu ja toteutus aikajanalla

Kysymykset:

- Mistä *Furusato nozeissa* eli Japanin kotiseutulahjoitusjärjestelmässä on kyse?
- Miksi järjestelmä on otettu käyttöön ja miten se toimii?
- Millaisia yhtymäkohtia Japanin ja Suomen tilanteiden välillä on, joille vertailua voitaisiin mahdollisesti rakentaa?

Tässä kuvatus työn tavoitteena on vastata Harvaan asuttujen alueiden (HAMA) parlamentaarisen työryhmän toimintasuunnitelmassaan ilmaisemaan aikomukseen selvittää Japanin kotiseutulahjoitusjärjestelmän kaltaisen mekanismin mahdollisuuksia Suomen HAMA-alueiden elinvoiman vahvistamisessa. Tässä raportissa kerrotaan perusasiat *Furusato nozeista* sekä sen mahdollisen suomalaisen vastineen taustatekijöistä, keskeisistä käsitteistä ja oikeudellisista reunaehdoista.

Japanin mallia on aiemmin tutkittu jonkin verran kansainvälisesti ja Suomessa *furusato nozei* -malliin ovat perehtyneet erityisesti Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin tutkijat (Hyyryläinen, T. T., & Santalahti, S. S. E. (2018) ja Ryytänen, T., Hyyryläinen, T. ja Umeda, R. (2021).

Hyvin nopeasti hankkeen toteutuksen alettua kävi selväksi, että ”suomalainen furusato nozei” ei ole realistinen tai relevantti tavoite. Japani ja Suomi ovat elinkeinoelämän, alustatalouden ja kulttuurin kannalta hyvin erilaiset ympäristöt kokeiluille ja hyväntekeväisyydelle. Kotiseutu on Japanissa jotakin muuta kuin kotiseutu Suomessa, vastinlahjojen merkitys japanilaisessa kulttuurissa ainutlaatuinen ja markkinana Suomi ja Japani myös eroavat merkittävästi toisistaan, jos ei muuten niin kokonsa kannalta (Japanin väestö 125,8 miljoonaa antaa toisenlaiset mahdollisuudet alustataloudelle ja kulutusmarkkinoiden muovaamiselle kuin Suomen 5,5 miljoonaa).

Japania ja Suomea yhdistää samankaltaiset ikääntyvän väestön ja kaupungistumisen keskittävien vaikutusten yhteiskunnalliset haasteet. Kaupungistumisen ja väestönkehityksen, erityisesti voimakkaan ikääntymisen myötä, harvaan asutut maaseutualueet ovat erityisen haasteellisissa tilanteissa. Uusia keinoja taloudellisen elinvoimaisuuden ylläpitämiseksi etsitään. *Furusato nozei*, jota on toteutettu Japanissa jo yli 10 vuotta, aina vuodesta 2008 alkaen, on nimenomaan yksi vastauspyrkimys tähän haasteeseen. Toteutusaikanaan ohjelman kautta kanavoitu rahallinen tuki harvaan asutuille alueille Japanissa on jopa 20-kertaistunut tämän ajan kuluessa. Vuonna 2015 rahallinen tuki oli 126 miljardia jeniä eli 1,3 miljardia euroa (Sato 2017). Japanin kotiseutulahjoitusjärjestelmällä pyritään tukemaan **kuntien elinvoimaa** monin eri tavoin. Japanin järjestelmän tavoitteena on ollut vahvistaa erityisesti pienten kuntien elinvoimaa sekä tukea niiden oma-aloitteisuutta ja paikallisia innovaatioita, samoin kuin innostaa kuntien viranomaisia ja yrittäjiä ideoimaan yhdessä ja luovasti erilaisia toimia elinvoiman lisäämiseksi. (Ryytänen, Hyyryläinen & Umeda 2021, 16).

Väestönkehityksen haasteiden lisäksi myös poliittisen kulttuurin erityispiirteet on huomioitava. *Furusato nozei* on yksi esimerkki ns. ”abonomics” (vrt. ”economics”) -politiikasta, joka on ollut nimitys pääministeri Shinzo Aben vuonna 2013 käynnistämälle kolmiosaiselle poliittiselle ja taloudelliselle (uusliberalistiselle) strategialle, jossa yhdistettiin finanssipolitiikan laajentaminen, rahapolitiikan keventäminen ja voimakas rakenteellinen uudistaminen. Poliitiikan lyhyen tähtäimen tavoite on ollut vauhdittaa kotimaista kysyntää, bruttokansantuotteen kasvua ja nostaa inflaatio 2 prosenttiin. Aben rakennepolitiikan tavoitteena puolestaan on ollut parantaa maan näkymiä lisäämällä kilpailua, uudistamalla työmarkkinoita ja laajentamalla kauppakumppanuuksia. Tämä oli osa myös aktiivisen alustatalouden stimuloimisen toteutusta. (2018: Abenomics and the Japanese Economy, Council on Foreign Relations ja Steinberg, Marc 2019: The Platform Economy: How Japan Transformed the Consumer Internet, [Research Gate](#).)

Kotiseutulahjoitusjärjestelmässä on Japanissa mukana lähes kaikkien kuntien, maakuntien ja valtion lisäksi noin 30 yksityisen sektorin alustatalouden yritystä ja suuri joukko eri kokoisia vastalahjoja tarjoavia yrityksiä. Yksittäisiä lahjoittajia oli vuonna 2018 jopa neljä miljoonaa ja he lahjoittivat kuntien käynnistämiin hankkeisiin vuodessa yhteensä neljä miljardia euroa. Lahjoitusten käyttökohteet ovat moninaiset ympäristönsuojelusta kulttuuriperinnön vaalimiseen ja matkailuun, maahanmuuttajien kotoutumisesta, elokuvafestivaaleihin ja infrastruktuurihankkeisiin. (Forssell 2021)

Japanin kotiseuturahjoitusjärjestelmä on osoittautunut Japanissa suosituksi tavaksi kansalaisille tehdä vapaaehtoisia rahalahjoituksia digitaalisilla alustoilla valitsemalleen asuinkuntansa ulkopuoliselle kunnalle tai maakunnalle ja saada vastalahjaksi verohelpotuksin tuettuja paikallistuotteita. Lahjoittaja voi valita, mihin käyttökohteeseen haluaa suunnata varat. Vastalahjaksi lahjoittaja saa halutessaan paikallisia tuotteita, kuten elintarvikkeita, palveluita tai

lahjaesineitä. Lahjoitussumman voi vähentää tuloverotuksessa. Suurin osa lahjoituksista tehdään Japanissa harvaan asutuille alueille.

Järjestelmään on kohdistunut runsaasti kansainvälistäkin kiinnostusta. Sillä on nähty olevan myönteisiä vaikutuksia paikallistaloudelle, koska järjestelmä tarjoaa maaseudulle erinomaisen mahdollisuuden tehdä valtakunnallisesti tunnetuksi ja edistää paikallisia erikoisuuksia kuluttajille.

Kuten todettua, Japani ja Suomi ovat kovin erilaisia. Japani voi kuitenkin toimia inspiraationa Suomelle. Kutsumme tässä vaiheessa eli hankkeen väliraportoinnin yhteydessä aihiota ”**RakkaudestaSuomeen-lahjoitus**”-malliksi. Kuitenkin ehdotukset suomalaisen mallin nimeksi epäilemättä muotoutuvat jatkossa, kun kuntien kanssa toteutetut työpajat ja sähköiset kyselyt saadaan pidemmälle. Tässä vaiheessa hypotesimme on, että eräänlaisen ”Virtual Finland” -ajattelun mukaisesti kukin kunta voisi olla mukana omalla profiilillaan, KuhmoFinland / PuumalaFinland / MalaxFinland - tyyppisesti, mutta samalla osa laajempaa Suomi-brändiä.

1.2. Järjestelmän hallinnointi Japanissa

Furusato nozei -ohjelma eli kotiseutulahjoitusjärjestelmä on Japanin hallituksen 2008 aloittama verokannustinjärjestelmä (Japanin verolain 37§) pienten ja väestön maaltamuutosta kärsivien maaseutualueiden kuntien budjettivajeeseen vastaamiseksi ja kuntien elinvoimaisuuden lisäämiseksi. Veronmaksajat voivat halutessaan lahjoittaa valitsemalleen kunnalle tai prefektuurille (usein synnyinseudulleen) ja joissakin tapauksissa myös kyseisen paikallishallinnon itse valitsemalleen politiikka-alueelle, jota he haluavat tukea (esim. ympäristöohjelmat tai tuki luonnononnettomuuksien ja -kriisien jälkihoito). Vastineeksi tuesta lahjoittajat saavat verovähennyksen ja joissakin tapauksissa paikallisen vastalahjan (esim. korkealaatuisia paikallisia elintarvikkeita tai elämyslahjoja).

Furusato nozei -ohjelman kautta Japanissa asuvat verovelvolliset henkilöt voivat tehdä kunnalle tai maakunnalle eli prefektuurille vapaaehtoisen rahalahjoituksen. Lahjoittaja voi osoittaa lahjoitukselleen käyttötarkoituksen kuntien listaamista kehittämiskohteista. (Ryynänen, Hyyryläinen & Umeda 2021, 16). Yksityishenkilö voi maksaa enintään 20 % veroista ohjelman kautta ja saa vastineeksi yli 2 000 ¥:n (n. 15 euron) verovähennyksen.

Kilpailu lahjoituksista on kovaa, ja paikallishallinnossa kilpaillaan paikallista brändäystä vahvistavilla vastinlahjoilla. *Furusato nozei* -ohjelmaa hallinnoi valtakunnallisesti Japanin sisäasiain- ja viestintäministeriö, mutta toimeenpanossa käytännön operaattoreina toimivat suuret yksityiset verkkosivustojen ylläpitäjät, jotka koordinoivat kuntien vero- ja lahjoitustietoja verkkopohjaisten maksujärjestelmien avulla. (Ks. esim. www.tokyoweekender.com/furusato-nozei-japan-hometown-tax)

Kotiseutulahjoituksen tunnettuus, lahjoitusmäärät ja vastalahjojen aktiivinen kehittäminen moninkertaistuivat, kun kotiseutulahjoitusjärjestelmän yhteyteen perustettiin 2012 alkaen verkkosivustoja. Nämä alussa yksisuuntaisesti tietoa välittävät verkkosivustot kehittyivät nopeasti vuorovaikutteisiksi digitaalisiksi alustoiksi. Alustoilla viitataan tässä yhteydessä verkkosivustojen ja niitä ylläpitävien alustayritysten ympärille jäsentyneeseen toimintaan, joiden kautta Japanissa veroa maksavat henkilöt voivat lahjoittaa valitsemilleen kunnalle (Ryynänen, Hyyryläinen & Umeda 2021, 28). Kotiseutulahjoitusjärjestelmässä toimivilla kuudella suurimmalla alustayrityksellä on vaihtelevat taustat, jotka hyvin kuvaavat kentän moninaisuutta Japanissa. (Ryynänen, Hyyryläinen & Umeda 2021, 29)

Taulukko 2 Japanin alustayritysten taustoja

Alustayritys A perustettiin alkujaan kotiseutulahjoittamiseen liittyvää tietoa jakavaksi verkkosivustoksi, mutta pian toiminta suunnattiin lahjoituksia kanavoivaksi vuorovaikutteiseksi alustaksi. Yritys julkaisi ensimmäisenä kaikkien Japanin kuntien kotiseutulahjoitustiedot sekä tarjosi luottokorttimaksun ja muita maksutapoja lahjoitusten tekemisen helpottamiseksi, mikä oli kokonaan uutta käteistä rahaa edelleen laajasti suosivassa Japanissa.

Alustayritys B:n taustalla puolestaan on rahapeliyritys. Aloite yritystoiminnan laajentamiseen tuli kunnilta, jotka kokivat kotiseutulahjoitusjärjestelmän olevan liian työläs pienten kuntien hallinnoitavaksi.

Alustayritys C:n taustalla oleva yritys aloitti toimintansa Tokion olympialaisten (1964) aikana tuontiyrityksenä. Yritys joutui taloudellisiin ongelmiin vuoden 2011 maanjäristyksen jälkeen monien muidenkin matkailualan yritysten lailla ja se ajautui hongkongilaiseen omistukseen. Alustayritys C tarjoaa kunnille verkkosivuston ja muita alustatoimintoja, kuten ulkoistuspalveluita. Kotiseutulahjoitukseen liittyvään liiketoimintaan päädyttiin lähinnä siksi, että siinä voitiin hyödyntää yrityksen olemassa olevia kuntien ja paikallisten yritysten verkostoja

Alustayritys D:n taustalla on lentoyhtiö ja sillä on runsaasti yhteyksiä alueellisiin ja kuntatoimijoihin. Yritys ylläpitää alustasivustoa ja kehittää erityisesti matkailuun liittyviä elämysvastalahjoja, joita tarjotaan tällä hetkellä viidessä Japanin kunnassa. Kohderymänä ovat pääasiassa lentoyhtiön bonuspistejärjestelmän jäsenet, jopa 90 % alustasivuston käyttäjistä on yhtiön kanta-asiakkaita, joille tarjotaan mahdollisuutta lahjoittaa kotiseutulahjoitusjärjestelmässä ja vastalahjojen saamisen lisäksi lahjoittajat kerryttävät lentoyhtiön bonuspisteitä.

Alustayritys E:n ja alustayritys F:n taustalla ovat verkkomarkkinointiin keskittyvät markkinointitoimistot.

Kunnat ovat keskeisin toimijaryhmä alustayritysten kannalta, koska niiden ansaintalogiikka perustuu prosenttilaskutukseen kuntien saamista lahjoituksista. Kuntien menestyminen kotiseutulahjoitusjärjestelmässä tarkoittaa siten myös alustayritysten menestymistä. Kuntien kautta alustayritykset pääsevät vaikuttamaan paikallisiin yrityksiin ja sitä kautta alustoilla tarjottaviin vastalahjoihin. Kunnat muodostavat myös erilaisia verkostoja, jossa alustayrityksistä saatuja kokemuksia jaetaan kuntien välillä. Kaikkien selvityksessä haastateltujen alustayritysten liiketoimintamalli perustuu prosenttiosuuteen tehdyistä lahjoituksista. Osuus vaihtelee 0–12 % välillä ollen tyypillisemmin 6–12 %. (Ryynänen, Hyyryläinen & Umeda, emt, s. 28-30.)

Vaikka tässä vaiheessa emme vielä tee kovinkaan syvällistä vertailua Japanin ja Suomen alustatalouteen, selvää on, että Suomessa alustayritykset eivät ole Japanin tapaan kehittynyt liiketoiminnan kenttä. Alustoja on löydettävissä enemmänkin hyväntekeväisyyden ja lahjoittamisen kentältä, mm. voittoa tavoittelemattomat lahjoituskanavat, paikalliseen auttamiseen tarkoitetut alustat tai luonnonsuojeluun kohdistuvat lahjoitusmallit (esim. <https://lahjoittamo.fi/>, nappinaapuri.fi, mesenaatti.me ja <https://luonnoperintosaaio.fi/>).

Kotiseutulahjoitusten käyttötarkoitukset määrittyvät paikallisten tarpeiden mukaan ja niillä täydennetään usein valtion rahoituksen puutteita, esim. kulttuurikohteiden ja tapahtumien tukemista hankkeilla. Eri kunnissa ja alueilla on erilaisia käytäntöjä sen suhteen, miten lahjoitusvarat kanavoidaan käyttöön ja hyviin tarkoituksiin. Esim. Yuubarin ja Morimachin kunnassa lahjoitusvarat on säätiöity ja kunta joutuu noudattamaan vuonna 2007 asetettua kahdeksaa käyttötarkoitusta edelleen ja ne jakautuvat seuraavasti: 1) peruspalvelujen ylläpito, 2) terveydenhuollon ylläpito, 3) lasten kasvatusta, 4) vapaa-ajan toiminnan tukeminen, 5) hiilikaivosmuseon ylläpito, 6) vanhojen elokuvien kuvauspaikkojen ylläpito, 7) elokuvafestivaalin tukeminen ja 8) organisaatioiden tukeminen, kun taas Hirosakissa kotiseutulahjoitusvarojen käyttötarkoituksia on määritelty kuusi: kirsikkapuiden ylläpito, festivaalien tukeminen, lasten tulevaisuuteen panostaminen, alueen yleinen kehittäminen, Hirosakin linnan korjaustyön tukeminen ja nykytaiteen museon perustaminen (Ryynänen, Hyyryläinen & Umeda 2021, 46-47). Muita käyttötarkoituksia ovat muun muassa terveydenhuollon kehittäminen, luonnonsuojelu, kasvatusta ja kulttuuri, luonnon katastrofien ehkäisy ja hallinta sekä paikallisen teollisuuden tukeminen. Paikallisia yrityksiä tuetaan esimerkiksi laajennushankkeissa ja koneinvestoinneissa. Kotiseutulahjoituksin kerättyjä resursseja käytetään erityisesti silloin, kun valtion rahoitusta ei ole riittävästi saatavilla kehityshankkeisiin (Ryynänen, Hyyryläinen & Umeda 2021, 47).

1.3. Järjestelmän vaikutuksia Japanissa

Ryynänen, Hyyryläinen ja Umeda (2021, 60-63) tuovat esiin selvityksessään tekemiensä haastatteluiden pohjalta useita järjestelmän tuomia myönteisiä vaikutuksia kuntiin. Järjestelmän avulla kunnat ovat pystyneet toteuttamaan hankkeita, jotka on koettu tarpeelliseksi, mutta niitä ei ole luokiteltu kiireellisiksi tai pakollisiksi. Tällaiset hankkeet liittyvät monesti elinympäristön parantamiseen esimerkiksi koripallokentän kunnostuksen tai monitoimitalon rakentamisen kautta. Järjestelmän myötä resursseja on voitu suunnata erilaisiin kunnan elinvoimaa kasvattaviin hankkeisiin ja kuntalaisten osallistamiseen. Haastateltavat myös kokivat, että järjestelmän avulla kuntiin on syntynyt uusia työtehtäviä. Haastateltavat näkevät positiivisena sen, että kuntakentän työtehtävät ovat monipuolistuneet. Myös kuntien kehittämisilmapiiriin koetaan muuttuneen innostavammaksi, esimerkiksi kuntamarkkinointi on saanut uuden näkökulman. Tässä hankkeessa tekemämme haastattelut kertovat samaa, eli kunnille on tullut järjestelmän vaikutuksena lisää kehittämisrahaa käyttöön.

Yhdeksi järjestelmän tavoitteeksi onkin mainittu kuntien oma-aloitteellisuuden ja paikallisten innovaatioiden vahvistaminen. Tarkoituksena onkin, että kunnat ja yritykset intoutuisivat yhdessä kehittämään, ideoimaan ja luomaan toimenpiteitä elinvoiman lisäämiseksi. (Ryynänen, Hyyryläinen & Umeda 2021, 16) Paikalliset yritykset ovat järjestelmän myös myötä tulleet tutummiksi sekä kunnan edustajille että muille sidosryhmille. Paikalliset yritykset voivat myös helpommin kokeilla ja kehittää uusia tuotteita ja palveluita. Koetaan, että epäonnistumisen riski on pienempi, kun kotiseutulahjoitusjärjestelmä tarjoaa Japanin laajuiset markkinat ja alustojen takaaman näkyvyyden uusille tuotteille. Kunta puolestaan pystyy toteuttamaan aiempaa laajemmin julkisia hankkeita lahjoitusvarojen turvin.

Tässä hankkeessa tekemiemme haastattelujen pohjalta käy ilmi, että yritysten näkökulmasta järjestelmän avulla myynti on kasvanut ja yrityksistä on tullut aktiivisempia. Haastatteluissa kuitenkin nostetaan esiin myös se, että alkuun pääseminen koetaan haastavaksi ja työlääksi. Yritykset kokevat myös, että pitäisi vielä paremmin tuoda esille, mitä kunnissa on järjestelmän avulla saatu aikaan. Tämän koetaan mahdollisesti nostavan lahjoitusmääriä entisestään.

Furusato nozein nähdään myös muuttaneen itse toiminnassa mukana olevien kuntien tehtäviä, sen nähdään laajentaneen kuntakentän työtehtävien kirjoa ja jo siten kehittäneen kuntien toimintaa myönteiseen suuntaan. (Ibid, s. 63) Suomessa kuntien tehtävien moninaisuus ja lukuisuus on jo pitkään usein koettua jo ongelmaksi (VM 2013, Lavapuro 2019), joten tämän suuntaisia vaikutuksia ei mallilla todennäköisesti tulisi hakemaan.

Japanissa osa on nähnyt järjestelmällä myös kielteisiä vaikutuksia, mm. sen vääristävän vaikutuksen Japanin lahjoituskulttuuriin, pahimmillaan hyödyttävän erityisesti varakkaita kansalaisia ja kärjistävän varallisuuseroja. Samalla kun Japanin hallitus on pyrkinyt luomaan elinvoimaisen yhteiskunnan, jota ohjaa keskinäisen avunannon, anteliaisuuden ja vuorovaikutteisuuden henki, hallitus on yrittänyt edistää lahjoituskulttuuria laajentamalla verokannustimia. Lahjoittaminen on määritelmän mukaan rahan antamista odottamatta mitään vastineeksi sen asian tai toiminnan auttamiseksi, jota halutaan tukea. Lahjoitushalukkuus ja vapaaehtoistyöhön osallistuminen on japanilaisten keskuudessa suhteellisen alhaista. Kotiseutulahjoitusjärjestelmä voi kriitikoiden mukaan nykyisessä muodossaan vahvistaa näkemystä, että on tarpeellista saada jotain vuorovaikutteisesti takaisin kaikenlaista hyväntekeväisyyttä osoittaessaan, mikä voi vääristää motivaatiopohjaa. (Ibid, 6).

Ohjelmalla on nähty myös olevan kielteisiä vaikutuksia hyväntekeväisyysjärjestöjen toiminnan kannalta. Kuntien näkökulmasta ohjelma ei ole niiden etujen mukainen pitkällä aikavälillä, koska lahjoitusten pyytäminen ei välttämättä johda pysyviin myönteisiin vaikutuksiin. Koska myös muut kunnat tarjoavat vastalahjoja - kenties syrjäseutualueiden pieniä kuntia houkuttelevampia - lahjoitusten lähde ei ole vakaa ja suhteellinen kilpailutilanne saattaa kärjistyä ei-toivottuun ja ennakoimattomaan suuntaan.

Japanin kokemuksia tutkittaessa on noussut esille tiettyjä epäterveitä tai ohjelman alkuperäisen tarkoituksen vastaisia vaikutuksia. Palkintolahjojen arvo ja muoto on osin muuttunut siirtyen yhä arvokkaampiin lahjoihin ja paikallistalouksien kannalta epäsuotuisasti myös lahjoihin, joiden alkuperä ei ole kyseisellä alueella. Hallitus on sittemmin uudistanut järjestelmän sääntöjä, jotta lahjakäytännöt vastaisivat paremmin järjestelmän tarkoitusta (Japan Times 2019). Toinen huolenaihe on järjestelmän aiheuttama lisääntyvä eriarvoisuus. Verotulojen siirtyminen on merkinnyt sitä, että jotkut paikallishallinnon yksiköt kirjaavat kasvavia alijäämiä, kun taas toiset nauttivat ylijäämästä, riippumatta alkuperäisestä julkisen talouden tilasta, maantieteellisestä sijainnista tai palvelurakenteesta tai -tarpeista. Tutkimus on osoittanut, että kaupunkialueet ovat yleensä alijäämäisiä, koska paikalliset verovelvoitteet siirretään syrjäisille alueille vastineeksi alennetusta verorasituksesta ja palautuslahjasta. Alijäämät ovat joissakin tapauksissa saavuttaneet satojen miljoonien jenien tason (300-600 miljoonaa jeniä (2,8-5,7 miljoonaa dollaria) Tokion Setagayan osastolla). Lisäksi kasvavia varallisuuseroja ilmenee myös yksilötasolla, koska korkeamman tulotason henkilöt voivat vähentää velvoitteitaan lahjoituksilla, joskus useille eri paikkakunnille, samalla kun he nauttivat myös palautuslahjoista (Nohara 2017).

Markkinavaikutukset paikallisille yrityksille voivat olla sekä myönteisiä että kielteisiä. Markkinaa vääristävästä vaikutuksista on mainittu esimerkiksi tilanne, jossa ohjelmalla on ollut merkittävä vaikutus investointi- tai liiketoimintapäätöksiin. Joissakin tapauksissa esimerkiksi kala- ja äyriäisyrittäminen on perustanut uuden jalostuslaitoksen vastaamaan tuotteidensa kysynnän äkilliseen kasvuun (vastalahjajärjestelmän myötä). Toisessa tapauksessa nykyisen myyntikanavan kautta jaetun paikallisesti kasvatetun riisin määrää vähennettiin vastalahjoiksi. Kuitenkin, kun nousukausi on ohi, kala- ja äyriäisyrittämisellä saattaa olla ylikapasiteettia ja massiivista velkaa, ja riisinviljelijät eivät ehkä pysty palauttamaan aikaisempia myyntikanaviaan. Kriittisimpien näkemysten mukaan *Furusato nozei* -järjestelmä on aikaa myötä enenevässä määrin alkanut muistuttaa ”subventoitua luksustuotteiden verkkokauppaa” (Motohiro, Sato

2017). Yritykset ovat myös kertoneet kokeneensa epätasa-arvoisuutta, sillä kaikkien yritysten ei koeta pystyvän hyötymään tasapuolisesti järjestelmästä. Tämän koetaan johtuvan siitä, että paikalliset yritykset välttämättä voi tarjota tuotteitaan järjestelmän käyttöön. (Ryynänen, Hyyryläinen & Umeda 2021, 61)

Suuresta kansainvälisestä kiinnostuksesta huolimatta järjestelmän monistamista ja käyttöönottoa laajemmin ovat rajoittaneet kulttuuriset, oikeudelliset ja veropoliittiset erityispiirteet (Rausch 2019, 3). Järjestelmän vaikutuksia on tutkittu jonkin verran, samoin kuin **motivaatioita** lahjoitusten tekemisen taustalla. Japanissa keskustelussa lahjoitusten taustalla olevista motiiveista on keskitytty usein siihen, mikä rooli kuntien tarjoamalla vastalahjoilla on lahjoittajien kiinnostuksen herättämisessä ja koko järjestelmän suosiossa. Shinozakin (2015) mukaan paikallisten tuotteiden lähettäminen vastalahjaksi lahjoituksen tehneille alkoi yleistyä vuoden 2012 jälkeen. Vastalahjoiksi alettiin antaa maaseudun tuotteita ja elämyksiä, esim. maatilayöpymisiä. Shinozakin mukaan vastalahjoissa ei siis ole kyse vain kulutustavaroiden lähettämisestä / lahjoituksista, vaan myös ihmisten motivoimisesta ja liikkeelle saamisesta, mobilisoinnista (emt., 120-123).

Sekä aiemman tutkimuksen että tässä ehdotettavan selvityksen näkökulmasta kiinnostavia tutkimuskohteita järjestelmässä ovat sen motiivit ja tavoitteet, näiden toteuttaminen käytännössä ja toteutuksesta seuraavat vaikutukset. Kuhunkin näistä liittyvät sekä yksilötason motivaatiot, järjestelmätason reunaehdot (lainsäädäntö ja sen tulkinnat ja sovellukset, käytännön toimintamallit ja päätöksentekoon soveltaminen) sekä kuntien, elinkeinoelämän ja kuntalaisten rooli ja asema osana järjestelmää. Vaikutusmallia rakennettaessa ja testattaessa huomioidaan luonnollisesti sekä myönteiset, kielteiset että neutraalit vaikutukset.

Taulukko 3 *Furusato nozein* kattavuus 2008-2017, Lähde: Japanin sisä- ja viestintäministeriö 2018, viitattu Rausch, 2016.

VUOSI	OHJELMAAN HENKILÖIDEN MÄÄRÄ	OSALLISTUNEIDEN LAHJOITUKSIEN MÄÄRÄ (JENEISSÄ)
2008	53,671	8,139,573,000
2009	56,332	7,697,723,000
2010	79,926	10,217,708,000
2011	100,861	12,162,570,000
2012	122,347	10,410,020,000
2013	427,069	14,563,583,000
2014	1,912,922	38,852,167,000
2015	7,260,093	165,291,021,000
2016	12,710,780	284,408,875,000
2017	17,301,584	365,316,666,000 (=2,819,403,878.85eur)

1.4. Motivaatiotekijöitä Japanissa

Lahjoitusten tekemiseen vaikuttavat monenlaiset motiivit, joita tässä luvussa avaamme lisää. Suomen tilanteeseen suhteutettuna lahjoitusten, hyväntekeväisyshengen ja vastavuoroisuuden erilaiset lähtökohdat ja kulttuuriset taustat tulevat luonnollisesti mukaan tarkasteluun. **Mikä motivoisi suomalaisia vastaavaan kiinnostukseen vastalahjoihin**, varsinkin mikäli verokannustinta ei oteta tarkasteluun, on kiinnostava kysymys, johon palaamme jatkossa lähemmin hankkeen seuraavissa vaiheissa.

Kiinnostavaa on analysoida sekä lahjoittajien, vastaanottajien että palvelun toteuttajien / lahjoituksia tekevien palveluntuottajien motivaatiot. Motivaatioista Japanin tapauksessa laajimman otoksen tutkimuksessa (vuodelta 2016, verkkopohjainen yli 30 000 vastaajaa tavoittanut kysely; Ibid, s. 12) nousee esille viisi eri päätekijää. Merkittävimmät motivaatiotekijät lahjoituksen tekemiselle olivat lahjan kiinnostavuus (72 % vastaajista) ja verohelpotus (48 %), tietyn maantieteellisen alueen tukeminen (20 %), tietyn politiikka-alueen tukeminen (16 %), oman kotikunnan tukeminen (12 %) ja alueen tukeminen, johon minulla on henkilökohtainen suhde (11 %).

Näiden motivaatiotekijöiden selvittäminen Suomen tapauksessa on selvityksemme keskeisiä kohteita. Mikä motivoi suomalaisia toimimaan hyväntekeväisyydessä on viime vuosina paljon runsaasti tutkittu aihe, joten voimme rakentaa aiemman tutkimuksen ja tiedonkeruun varaan tässä teemassa.

Suomessa keskeisiksi lahjoittamisen motiiveiksi on havaittu: 1) sääli, 2) syyllisyys, 3) jokin henkilökohtainen yhteys asiaan esim. läheisen sairastuminen syöpään, 4) halutaan tulla nähdyksi hyvänä ihmisenä, 5) se, että henkilöä pyydettiin lahjoittamaan. (Smith 1996)

Japanissa kotiseutulahjoitus yritettiin tuoda alun perin verotusjärjestelmän osaksi. Järjestelmän kautta kansalainen olisi voinut maksaa vapaaehtoisesti veroa kotiseudulle. Japanissa kotiseutua (furusato) pidetään henkilökohtaisena asiana ja kotiseutulahjoitusjärjestelmässä se on kansalaisten itsensä määrittelemä ja vapaasti valittavissa, viranomaistulkinnan sijaan. (Ryynänen, Hyyryläinen & Umeda 2021, 17) Tämä ajatus voi olla kiinnostava ja olennainen kun mietitään suomalaisten monipaikkaisuuden ja paikkaidentiteettien muovautumista. Verotusoikeutta ja kaksoiskuntalaisuuden mahdollisuuksia on aika ajoin kartoitettu, esim. mökkibarometrissa 2016 kantansa määritelleistä ulkokuntalaisista mökkeilijöistä 36 prosenttia kannatti ja 24 prosenttia vastusti kaksoiskuntalaisuutta. Noin kolmanneksella kaikista vastaajista ei ollut mielipidettä asiasta. Kyselyssä kaksoiskuntalaisuudella viitattiin malliin, jossa kaksoiskuntalaisuuteen liittyisi sekä verovelvollisuus että äänioikeus. (VM (2018): Tulevaisuuden kunta -reformi, asiantuntijaryhmä sekä sparrausryhmä: “Millaista monipaikkaisuutta Suomeen -Selvitys kaksoiskuntalaisuudesta”, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160469>).

Kriisitilanteissa ihmisten motivaatio auttaa ja tehdä hyvää korostuu. Lahjoitukset lähtivät Japanissa merkittävään kasvuun vuonna 2011, Itä-Japanissa tapahtuneen voimakkaan maanjäristyksen ja tätä seuranneen tsunamin aiheuttaman Fukushiman ydinvoimalaonnettomuuden jälkimmäisissä. Katastrofin uhreille ja pahiten kärsineille kunnille kannustettiin tekemään lahjoituksia. Omavastuun osuus laskettiin tuolloin 40 eurosta 16 euroon. Osa kunnista tarjosi jo vastalahjoja, mutta järjestelmä oli tuolloin edelleen varsin heikosti tunnettu kansalaisten keskuudessa. (Ryynänen, Hyyryläinen & Umeda 2021, 20).

Umedan (ibid, 20) mukaan lahjoittajien motiivit ovat moninaiset. Järjestelmän lähtökohtana on myönteisesti viritetty kotiseututunne (furusato) ja siihen perustuva halu tukea joko omaa kotiseutua tai lahjoittajan muuten läheiseksi kokemaansa seutua. Lahjoituksen motiivina voi olla myös lahjoitusvaroin kehitettävä kohde, ei paikkakunta. (Ibid.) Kirjallisuuden pohjalta lahjoitusten tekemiseen vaikuttavat monenlaiset syyt ja motiivit voidaan jakaa kolmeen pääluokkaan: 1) vastalahjoihin, 2) kehittämisen kohteena oleviin asioihin ja sisältöihin sekä 3) kotipaikkatunteeseen (Hyyryläinen & Santalahti, 2018; Fukasawa, 2019). Nämä tekijät voivat vaikuttaa joko yhtäaikaaisesti tai jokin motiivi voi olla muita merkittävämpi.

Lahjoittajia näyttävät motivoivan erityisesti vastalahjat. Niillä on keskeinen merkitys lahjoittajien houuttelemisessa, ja kunnat myös lähes poikkeuksetta tarjoavat niitä (Saito, 2018). Vastalahja ei kuitenkaan ole ainoa tai välttämätön ehto lahjoituksille. Esimerkiksi vuoden 2011 maanjäristyksestä kärsineille alueille lahjoitettiin myös auttamisen halusta, ei niinkään vastalahjojen vuoksi (Hashimoto & Suzuki, 2016; 2018). (Ryynänen, Hyyryläinen & Umeda 2021, 25-26). Japanilaisille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin, miksi vastaajat olivat päätyneet tekemään lahjoituksen järjestelmän kautta. Suosituin vaihtoehto oli vastalahja (83,5 %) ja toiseksi suosituin verovähennysten saaminen (55,8 %). Muista vaihtoehtoista merkittävimmät olivat maaseutukuntien elvyttäminen (29,1 %), itselle merkityksellisen paikan tukeminen (16,8 %), katastrofihuorien auttaminen (12,6 %), kotiseututunne (11,9 %) ja lahjoitusten käyttötarkoitus (10,2 %). Kyselyssä oli mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto. Markkinointi- ja konsultointiyritys Tribeckin kyselyssä (n=100) puolestaan kävi ilmi, että kolmasosa vastaajista haluaisi tehdä lahjoituksen paikkakunnalle, joka tarjoaa kiinnostavia vastalahjoja. Viidennes vastaajista halusi tukea omaa tai perheenjäsenten synnyinseutua ja 15 prosenttia halusi lahjoittaa katastrofialueille. Vain 4 prosenttia ilmoitti, ettei ole kiinnostunut lahjoituksensa käyttötarkoituksesta (Tribeck, 2017). Myös Japanissa tekemissämme haastatteluissa nostetaan esiin ”hyvä diili”, eli sellainen taloudellisesti kannattavaksi ja muuten hyödylliseksi koettu ratkaisu, josta hyötyvät lahjoituksen eri osapuolet (lahjoittaja, lahjoituksen saaja ja toimintaa hallinnoiva alustayritys).

Taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia on siis tunnistettu Japanin kohdalla monessa muodossa, kuntien elinvoimasta (kilpailuasemasta ja brändistä niiden talouteen ja investointeihin) yhteiskunnalliseen ilmapiiriin (kilpailullisuus, eriarvoistuminen, hyväntekeväisyys). Suomessa tehtävässä selvityksessä verokannusteet on rajattu toimeksiannossamme selvityksen ulkopuolelle, eli tässä vaiheessa tarkasteluun on otettu lahjoitusten motivaatiot, potentiaaliset toteutusmuodot ja näihin liittyvät vahvuudet ja heikkoudet sekä vaihtoehtoisten toteutusmallien riskit ja oletetut vaikutukset.

2. Selvityksen näkökulmat ja keskeiset käsitteet

2.1. Demografinen muutos ja siihen vastaaminen - supistuminen ja kuntien ”suunnitelma B”

Sekä Japanissa että Suomessa harvaan asutun maaseudun tilanne edellyttää erityishuomiota ja -ratkaisuja. Alueellisen kutistumisen⁵ teemasta on puhuttu Suomessa (näillä termeillä) suhteellisen vähän aikaa, mutta Japanissa ilmiö on tuttu jo pitkälti (ks. esim. Matanle & Rausch 2011)⁶. Molemmissa maissa nähdään kuitenkin maaseudulla runsaasti potentiaalia ja tulevaisuuden mahdollisuuksia, joka parhaimmillaan realisoituisi kotiseutulahjoituksen kokeilussa monimuotoisesti. Tarkasteltaessa Maaseutubarometrin 2020 tuloksia monia teemoja nousee esille, joissa kotiseutulahjoitus voisi olla osa ”Suunnitelma B:tä” eli vaihtoehtoista strategiaa talouskasvulle itseisarvona ja osa supistumiseen ja harvaan asutun maaseudun haasteisiin vastaamista kokonaan uusin keinoin. Barometrissä nousee esille haasteena mm. maaseudun tuotteiden tunnettuuden parantamisen tarve, johon kotiseutulahjoitusjärjestelmä voisi tehdä selvän myönteisen vaikutuksen. Lisäksi kotiseutulahjoitusjärjestelmä voisi potentiaalisesti auttaa tuomaan innovatiivisten liiketoimintaideoiden käytännön testaamiseen kaivattua joustavaa kokeilurahaa ja auttaisi useampia ihmisiä kokeilemaan yrittäjyyttä maaseudulla (kiinnostus merkittävää jo ennen korona-aikaa, yllättävän yleistä nuorten keskuudessa) sekä löytämään palvelujen uusia toteuttamistapoja ja jopa ekologisen asumisen edistäminen keinoja (palvelujen kehittämisellä, joukkorahoitetulla hanketoiminnalla tms., vrt. Citymaalaiset -toimintamalli.⁷

Viime vuosina harvaan asutun maaseudun, kuten Suomen yleensäkin elinvoimaisuutta ja kuntien tulevaisuusoptimismia ja toiveikkuutta on lisännyt enenevä kiinnostus monipaikkaisuuteen. Monipaikkaisuus liittyy miljoonien suomalaisten elämään niin kaupungeissa kuin maaseudulla. Monipaikkaisuus on yksinkertaisesti kuvattuna sitä, että yhden kiinteän asuinpaikan sijaan ihmiset viettävät arkea ja vapaa-aikaa useissa eri paikoissa sekä liikkuen näiden paikkojen välillä. Monipaikkaisuuteen on useita eri syitä, kuten työssäkäynti tai opiskelu, vapaa-ajan vietto, avioeron jälkeinen vuoroasuminen tai etäomaisten hoito. (Rannanpää et al. 2022). Suomessa tyypillisin monipaikkaisuuden muoto on vapaa-ajan monipaikkaisuus (kausiasukkaat), mutta myös työhön liittyvä monipaikkaisuus (pendelöinti, etätyö ja kausityö) ovat yleisiä. Monipaikkaisuus ilmenee erilaisena eri alueilla, se voi olla luonteeltaan sekä vapaaehtoista että pakotettua (vähintäänkin olosuhteiden pakottamaa) ja sillä on erilaisia vaikutuksia sekä ekologisen, taloudellisen että sosiaalisen kestävyyskannalta. Monipaikkaisuuden ja kotiseutulahjoitusten välinen linkki liittyy sekä motivaatioihin, käytännön reunaehtoihin, että motivaatioiden realisoitumiseen toiminnaksi tavoilla, joita käsittelemme lähemmin hankkeen loppuraportissa.

Yhteiseen pottiin varojen kerääminen, yleishyödyllisiin tarkoituksiin kohdistuva lahjoittaminen omaa pitkän historian ja vahvan tarinan. Ensimmäisiä esimerkkejä yhteiseen tavoitteeseen pyrkivästä rahankeruusta, ainakin arkimerkityksessä joukkorahoituksesta, on Suomen Kulttuurirahaston hieno historiallinen tarina vuodelta 1939. Säätiön perustamisen taustalla oli, että suomenkieliset tieteilijät ja taiteilijat saivat vähemmän taloudellista tukea kuin ruotsinkieliset, joiden tukena oli vuonna 1907 perustettu Svenska kulturfonden. Niinpä 1937 perustettiin Suomen Kulttuurirahasto - kannatusyhdistys, ja kulttuurirahaston alkupääoma hankittiin vuonna 1938 kannatusyhdistyksen kautta. Konkreettinen keräys toteutettiin jokaisessa Suomen kunnassa järjestetyllä ovelta ovelle -keräyksellä, jonka suoritti 30 000 koululaista. Keräykseen osallistui noin 170 000 suomalaista ja lahjoituksia kertyi yhteensä 2,7 miljoonaa markkaa. (Suomen Kulttuurirahasto: <https://skr.fi/tietoa-meista/suomalaisen-kulttuurin-puolesta>). hankkeemme aikana on jo tähän

⁵ Syssner 2018: Mindre många: om anpassning och utveckling i krympande kommuner, Linköping Universitet; Manu et al. (2020): Kuntastrategiat paikallisen elinvoiman tekijöinä ja sanoittajina. Syssner puhuu ”Suunnitelma B:tä” vaihtoehtona kunnissa esiintyvälle ”suunnitelma A:lle”, joka useimmiten perustuu talouskasvun ja väestönkasvun tavoitteiden ensijaisuudelle. ”oikean kokoinen kaupunki” supistumisen olosuhteissa, Terra, Vol 132 Nro 3.

⁶ Peter Matanle and Anthony Rausch (2011): Japan's Shrinking Regions in the 21st Century: Contemporary Responses to Depopulation and Socioeconomic Decline, in collaboration with the Shrinking Regions Research Group.

⁷ Citymaalaiset™ kuvaavat itseään ”kaupunkilaisiksi, jotka haluavat elää maalla, luonnon keskellä, mutta pitää kiinni myös kaupunkielämästä”. Tällainen ilmiö on vahvistunut koronakriisin, monipaikkaisen elämisen trendin vahvistumisen ja paikkariippumattomuuden myötä. Ks. myös: <https://www.facebook.com/citymaalaiset/> ja <https://www.mdi.fi/blogi-monipaikkaisuus-ilmiona/>.

mennessä käynyt ilmeiseksi, että ajatus siitä suuresta yhteisestä tavoitteesta, joka laajasti motivoisi ihmisiä, elää vahvasti edelleen, mutta muodot ja paikalliset toteutusratkaisut vaihtelevat ja laajapohjainen hyvinvointiyhteiskunta hoitaa monet kysymykset ja palvelut tavalla, joka voi myös etäännyttää ihmisiä yleishyödyllisistä tarkoituksista ja yhteisestä arvонуonnista.

2.2. Laaja lähestymistapa kuntien elinvoimaisuuteen: kansalaisten osallisuus ja uusi elinvoimapolitiikka

Hyvän elämän teema on kiinnostanut maaseutututkijoita jo pitkään ja elämänlaadun ja elinvoimaisuuden teemoja on tutkittu aktiivisesti.⁸ Merkityksellisyys osana hyvää elämää ja sen ulottuvuuksina altruismien eli auttamisen, samoin kuin empatian merkitys ihmisten hyvinvoinnin ja elämänlaadun kannalta on vasta viime vuosina noussut tutkimuksen kohteeksi⁹, mutta aivan viime vuosina se on tavoittanut myös kunta- ja maaseutututkimuksen, jossa kysymykset empatian, hyväntahtoisuuden ja auttamisen merkityksestä yksilötason merkityksellisyyden lisäksi myös elinyhteisöjen houkuttelevuuden ja paikkakiinnostavuuden kannalta ovat vähitellen nousemassa pintaan. Myös suomalaisten halukkuus vapaaehtoistyöhön ja hyväntekeväisyyteen on edelleen korkealla tasolla (Taloustutkimus 2021), mikä antaa hyvät lähtökohdat testata myös tällaista hyväntekeväisyyden ja yhteiskuntavastuullisuuden muotoa. Viime vuosina kunnat ovat myös itse heränneet pohtimaan poismuuton logiikkaa ja kyselyillä ja raadeilla kuulleet poismuuttaneiden näkemyksiä kotiseuturakkauden ja asenneilmapiirin merkityksestä nuorten asumisvalintoihin¹⁰ ja ylipäänsä pyrkimään sekä vaikuttamaan siihen että luomaan aktiivisemmin yhteyttä poismuuttaneisiin, erityisesti nuoriin. Kotiseudun merkitystä on alettu tutkimaan monimuotoisemmin, avaamaan kotiseutuidentiteettiä (ja myös alueidentiteettiä) monimenetelmällisesti ja myös kokeilemaan erilaisia menetelmiä asian kartoittamiseen ja uusien työkalujen kehittämiseen.¹¹

2.3. Kokeilevuus ja alustakehittäminen

Viime vuosina kokeileva kehittäminen on saanut yhä laajemmin jalansijaa alueiden, hallinnon ja maaseutujen kehittämisessä, kuten myös yhteiskunnallisessa keskustelussa laajemmin.¹² Marinin hallituksen ohjelmassa mainitaan tavoitteena, että hallituskaudella edistetään johdonmukaisesti kokeiluja ja testialustatoimintaa yhdessä kuntien kanssa. Erityistä kiinnostusta on kohdistunut alustamuotoiseen kokeilukehittämiseen, jota yhdistää sellaisen kokeiluympäristön tarjoaminen, joka voi toimia turvallisena ja oppimiselle ja vertailulle soveliaana ”hiekkalaatikkona”. Kokeilualustat voivat olla joko digitaalisia tai analogisia, ja myös joko paikkaan sidottuja tai paikkariippumattomia. Tässä selvityksessä hahmoteltavassa kokeilukonseptissa kokeilualusta konseptoidaan sekä maantieteellisten paikkojen (kokeiluun osallistuvien kuntien ja niiden yhteisöjen ja verkostojen), sekä paikkariippumattoman digitaalisen yhdessä eri HAMA-toimijoiden kanssa suunnitellun ja palvelukonseptina myös potentiaalisten lahjoittajien keskuudessa palvelumuotoillun

⁸ Ks. esim. Högbäck, R. (2005). Maaseudun naiset ja hyvä elämä. Maaseudun uusi aika: maaseutututkimuksen ja -politiikan aikakauslehti, 13(2), 21-28; Hellström (2011): Missä piilee hyvä elämä? Maamerkit-barometrin tuloksia; Kattilakoski, Mari & Sireni, Maarit (2020): Koettu arjen hyvinvointi ja sen murtumat maaseudun naisten kertomuksissa, Maaseutututkimus, Finnish Journal of Rural Studies 1/2020.

⁹ Pessi & Saari (2008): Hyvä tahto: auttamisen asenteet ja rakenteet Suomessa, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Taloustutkimus (2021): TUTKIMUSRAPORTTI 18.5.2021 Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa.

¹⁰ Haanpää, Koivisto, Lähteenmäki-Smith, Manu, Siltanen & Komulainen (2021): Naisnäkökulmaa Kainuuseen, Kainuun liitto ja Aro, Haanpää, Siltanen & Lähteenmäki-Smith (2021): Lapin poismuuton syyt, Lapin liitto.

¹¹ Esim. Maaseudun sivistysliitto, ”Tää on mulle tärkeää” -hanke; MSL:n Itä-Suomen yliopiston kanssa yhteistyössä toteutettava ”Kestävä maaseutu” -hanke. Paasi, Anssi (2017): Alueiden ja paikkojen historia ja identiteetti, *Kotiseutu* 2017, pp. 9-23.

¹² Niemelä et al. (2014): Kokeiluista liiketoimintaa : yrittäjämäisiä kokeiluja ja katsauksia maaseudun elinkeinorakenteen ja työllistävyyden parantamiseen, Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu; Stenvall (2017): Kokeilut rubikin kuutioina, <https://docplayer.fi/55197429-Acta-269-jari-stenvall-kokeilut-rubikin-kuutioina.html>; [Koklaamo: yhdessä kokeillen kohti entistä sujuvampia palveluita](#); Annala et al. (2016): Näkökulmia kokeilurahoitukseen - Ehdotus kokeilurahoituslustran perustamisesta, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 14/2016; Annala, Berg & Laakso (2017): Dynamics of experimental governance: A meta-study of functions and uses of climate governance experiments. *Journal of Cleaner Production*; Annala et al. (2015): Design for Government: Kokeilulla ihmislähtöistä ohjausta, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 7/2015; Berg (2013): Kokeilun paikka! Suomi matkalla kohti kokeiluyhteiskuntaa; Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2013; Sillanpää et al. (2013): Uudistuva kylä kaupungissa - loppuraportti, Hämeenlinnan kaupunki, Sitra.

ja testatun ympäristön muodossa.¹³ Paikallisten erityispiirteiden huomioiminen on erityisen tärkeää, jotta kokeiluilla on onnistumisen mahdollisuudet.

2.4. Kotiseututunne ja muut malliin osallistumisen motivaatiotekijät Suomessa

Pohtiessamme kotiseutulahjoitusjärjestelmän mahdollisuuksia Suomessa, lahjoituspotentiaalin tunnistamisessa olemme lähteneet kolmesta eri näkökulmasta: 1) yksilöiden näkökulmasta, 2) paikallisyhteisöjen näkökulmasta tai 3) sillanrakennusta ja fasilitointia toteuttavien välittäjäorganisaatioiden näkökulmasta.

Yksilöiden tapauksessa on kyse kysymyksestä, mikä motivoi ihmisiä lahjoittamaan tai osallistumaan hyväntekeväisyyteen, kokevatko yksilöt kotiseuturakkautta tai muita paikallisen tai alueellisen identifikaation muotoja, jotka saisivat heidät lahjoittamaan tai osallistumaan paikalliseen elinvoimatyöhön.

Paikallisyhteisöjen näkökulmasta voimme tarkastella kotiseutulahjoitustyyppisen toiminnan reunaehtoja esim. siltä kannalta, miten paljon tarkastelemassamme kunnassa tai muussa yhteisössä on potentiaalisia lahjoittajia kunnan rajojen ulkopuolella. Tällöin kiinnostavaa voi olla esim. se, paljonko kunnassa on kausiasukkaita tai vierailijoita tai paljonko kunnasta on muuttanut asukkaita pois, joilla olisi tänään taloudellisesti sellainen tilanne, että he voisivat olla kiinnostuneita etsimään lahjoituskohteita. Tämän näkökulman mahdollisuuksien tunnistamiseksi teimme hankkeen alussa yksinkertaisen kartoituksen siitä, mikä on loma- tai kausiasukkaiden absoluuttinen tai suhteellinen määrä kussakin kunnassa, missä kunnissa on eniten potentiaalisia alumnikohderyhmiä kansallisesti (Suomen rajojen sisällä) tai kansainvälisesti, millä kunnilla on hajaantunein väestö (eniten poismuuttaneita). Esimerkkinä liitteenä ovat lahjoittajapotentiaalia kuvaava hajautetun sekä monipaikkaisen väestön kuntalistaus.

Motivaatiotekijöitä olemme selvittämässä kyselyillä ja työpajoissa. Aiemman tutkimuksen pohjalta lahjoittamisen ja hyväntekeväisyyden motivaatiotekijöistä tiedetään, että

- Tutkimusten perusteella ihmiset lahjoittavat todennäköisemmin yhden henkilön auttamiseen kuin monen.
- Ihmiset lahjoittavat todennäköisemmin kohteeseen, joka on tuttu kuin kohteeseen, joka on vieras.¹⁴

Paikallisyhteisöjen näkökulmasta voi olla kyse vetoamisesta sosiaalisen yhteenkuuluvuuden, identiteetin tai koetun yhteisöllisyydenaiheuttamaan motivaatioon. Motivaatiotekijät ovat lähemmässä tarkastelussa hankkeemme seuraavassa vaiheessa, jossa testaamme myös kuluttajien ja kuntakumppanien motivaatioita ja ajattelumalleja lahjoittamisessa ja paikalliseen / alueelliseen hyväntekeväisyyteen osallistumisessa.

Välittäjäorganisaatioiden näkökulmaan pureudumme lähemmin loppuraportoinnin yhteydessä, jolloin olemme tarkemmin hahmottaneet myös vaihtoehtoisia tapoja koordinoita välittäjätoimintoja ja mahdollisen kotiseutulahjoitusmallin fasilitointia. Käytännössä fasilitoinnissa on kyse yhteistoiminnallisuuden moninaisista muodoista ja palvelumuotoilun ja yhteiskehittämisen menetelmien ja toimintamallien tuomisesta yhteisten tavoitteiden toteuttamisen tueksi. Aihetta on tarkasteltu lukuisissa selvityksissä, tutkimuksissa ja opinnäytetöissä viime vuosina, liittyen erityisesti asiakaslähtöisen palvelumuotoilun kehittämiseen ja sen prosessien fasilitoimiseen¹⁵. Osa toiminnasta

¹³ Hassi, Paju & Maila (2017). Kehitä kokeillen, Talentum; Quaggiotto, Leurs & Christiansen (2017): [Towards an experimental culture in government: reflections on and from practice](#), Five reflections on how we can make better use of experimental approaches in government, Nesta; Mustonen, Spilling & Bergström (2014): Nopeiden kokeilujen reseptit, 6Aika-hankkeen julkaisu.

¹⁴ Akin, L. B., Dunn, E. W., Proulx, J. D. E., Lok, I., & Norton, M. I. (2020). Does spending money on others promote happiness?: A registered replication report. *Journal of Personality and Social Psychology*. doi: 10.1037/pspa0000191; <https://www.silentpartnersoftware.com/blog/fundraising/the-science-behind-what-motivates-people-to-donate-to-nonprofits/>

¹⁵ Ks. esim. <https://www.collaboration.fi/ratkaisut/yhteistoiminnalliset-kaytannot/>, Kujala (2018): Palvelumuotoilulla asiakaskeskeinen liiketoimintamalli Itämeren suojelutoimien rahoittamiseen, Laurea YAMK-opinnäytetyö, saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141328/Palvelumuotoilulla%20asiakaskeskeinen%20liiketoimintamalli%20Itameren%20suojelutoimien%20rahoittamiseen.pdf;jsessionid=3964C0D35567FDD05FCB411B06DE4456?sequence=1>; Grönroos, C. & Raval, A. (2011). Service as business logic: implications for value creation and marketing. *Journal of Service Management*, Vol. 22, No. 1, 5-22. Grönroos, C., & Gummerus, J. (2014). The service revolution and its marketing implication, service logic vs service-dominant logic. *Managing Service Quality*, Vol 24, No.3, 206-229; Heinonen, K., Strandvik, T., Mickelsson, K.-J., Edvardsson, B., Sundström, E. & Andersson, P. (2009). Rethinking Service Companies' Business Logic: Do We Need a Customer-Dominant Logic as a Guideline? Julkaisussa: IDEAS Working Paper Series from RePEC 2009; Heinonen, K., Strandvik, T., Karl-Jacob Mickelsson, Edvardsson, B., Sundström, E., & Andersson, P. (2010). A customer-dominant logic of service. *Journal of Service Management*, Vol.

voi olla liitetty myös yritysmuotoiseen toimintaan, mutta suuri osa on ennen muuta kolmannen tai neljännen sektorin toiminnan varassa ja toiminnassa on aina hyvin vahvasti asiakas toiminnan lähtökohtana, silloinkin kun se nivoutuu osaksi yritystoimintaa. Kuten Kujala toteaa, ” Asiakaskeskeinen liiketoimintalogiikka soveltuu vapaaehtoiselle ja lahjoitusprosessin kehittämiseen, koska siinä asiakas tuodaan tarkastelun keskiöön, eikä palvelujen tarjoaja, vuorovaikutus tai järjestelmä. Keskipisteenä tulisi olla se, mitä asiakkaat tekevät palveluilla toteuttaakseen omia tavoitteitaan, ja lahjoituksia keräävien tahojen tulisi suunnitella prosessinsa asiakaskeskeisestä näkökulmasta” ja ”Organisaation asiakkaalle näkyvien ja kulissien takana tapahtumien toimien tulisi tukea lahjoittajan itsenäisesti tekemiä toimia. Organisaatio ei voi tuottaa asiakkaalle arvoa vaan se voi avustaa lahjoittajan näkyvää ja näkymätöntä arvomuodostusta.” (Kujala 2018, 64).

Lahjoittamisen lisäksi ihmiset voivat osallistua eri paikallisyhteisöjen toimintaan tuomalla osaamistaan ja verkostojaan paikallisen kehittämisen käyttöön. Selvityksessä olemme myös pohtineet muita kuin vastikkeellisten lahjoitusten mahdollisuuksia elinvoiman kasvattamisessa. Tässä suhteessa esimerkiksi alueellisen tai paikallisen alumnitoiminnan, kunnan tai kylän ”kasvattien” rooli paikallisen sosiaalisen ja osaamispääoman kehittämisessä tai mentoroinnin merkitys paikallisen elinvoiman kannalta nousee esille kiinnostavana kysymyksenä.

3. Lainsäädännölliset reunaehdot

Tässä alaluvussa tarkastellaan lainsäädännöllisiä ja muita esim. rahankeräyksen ja joukkorahoittamiseen liittyviä reunaehtoja, joita mahdollisessa kotiseutulahjoitusjärjestelmässä tulee ottaa huomioon. Hankkeen alkuvaiheessa tehdyissä haastatteluissa korostettiin voimakkaasti tarvetta turvata avoimuuden, hyvän hallinnon ja yhdenvertaisuuden ja eettisyyden toteutuminen mahdollisessa kotiseutulahjoitustoiminnassa. Osalle haastatelluista lainsäädännön reunaehtoihin liitettiin ajatuksia myös hankintalain ja kilpailulainsäädännön asettamista rajoitteista ja velvoitteista, mutta näiden merkitys ei nyt hahmotelluissa alustavissa ajatuksissa ja ideoissa ole kovinkaan merkittävä, koska mallin ajatellaan olevan avoin kaikille paikallisille toimijoille, yrityksille ja yhteisöille.

3.1. Rahankeräyslainsäädäntö

Rahankeräyksistä on säädetty rahankeräyslaissa 863/19, joka on uudistettu joitakin vuosia sitten. Rahankeräyslain 2 §:n mukaan rahankeräyksellä tarkoitetaan toimintaa, jossa yleisöön vetoamalla kerätään vastikkeetta rahaa. Näiden kaikkien kolmen kriteerin tulee täytyä, jotta toiminta olisi laskettavissa rahankeräyslain piiriin kuuluvaksi. Keräyksen tai kerääjän merkkiä tai tunnusta ei pidetä vastikkeena, joten tämä on rahankeräyksissä mahdollista antaa lahjoittajille. Tässä yhteydessä on syytä todeta myös, että laki säätelee rahan keräämistä, eli pyytämistä, ei lahjoitusten vastaanottamista eikä lahjoitusten antamista.

LAHJOITUS / LAHJA:

Lahjoituksen saaja voi siten vastaanottaa kaikki sille tarjottavat lahjoitukset, vaikka sillä ei ole keräyslupaa. Lahjoitusten vastaanottamisesta voi kuitenkin seurata lahjaverovelvollisuus. Lahjoituksia on myös mahdollista pyytää, kunhan se ei tapahdu yleisöön vetoamalla.

Lahjan subjektiiviset tunnusmerkit siviilioikeudessa ovat vapaaehtoisuus ja lahjoitustahto eli *animus donandi*. (Lähde: Tieteen termipankki.)

Laki koskee yksinomaan rahan keräämistä, joskin lain 1 §:n 2 momentissa on täsmennetty, että se koskee myös virtuaalivaluutan keräämistä. Sen sijaan tavaran, arvometallien sekä muiden esineiden ja hyödykkeiden kerääminen ei edellytä lupaa.

Rahankeräys voidaan toimeenpanna lain 6 §:n mukaan varojen hankkimiseksi yksinomaan yleishyödylliseen tarkoitukseen. Poikkeuksen tästä muodostavat lain 4 luvussa mainitut pienkeräykset, joilla varoja voidaan kerätä myös

21, No. 4, 531-548; Helkkula, A., Kelleher, C. & Pihlström, A. (2012). Characterizing Value as an Experience: Implications for Service Researchers and Managers. *Journal of Service Research*, Vol 15, No. 1, 59-75.

muuhun kuin yleishyödylliseen tarkoitukseen, ei kuitenkaan elinkeinotoiminnan tukemiseen eikä oikeushenkilön varallisuuden kartuttamiseen. Pienkeräyksellä voidaan kerätä korkeintaan 10 000 euroa ja sitä koskevat omat kevennetyt säädökset (Rahankeräyslaki, 4. luku). Yleisöllä tarkoitetaan ennalta rajoittamatonta ja määrittelemättä joukkoa henkilöitä. Suljetulle tai ennalta määritellylle pienelle ryhmälle esitettyä pyyntöä ei siten pidetä rahankeräyksenä ja yhdistys voi kontaktoida yksittäisiä ennalta valittuja mesenaatteja (suurlahjoittajia) ilman rahankeräyslupaa. Lainsäädännöstä ei kuitenkaan löydy tarkkarajaista määritelmää yleisölle, mutta oikeuskäytännössä on todettu muun muassa, että keräystä toimeenpanevat yhdistyksen omat jäsenet eivät muodosta yleisöä. Myöskään avustusten hakeminen säätiöiltä, tai muilta tahoilta, jotka ovat asettaneet avustukset ennakolta haettavaksi ei edellytä keräyslupaa.

Myös yhdistyksen jäseniltä, jäsenyydistä huolimatta, on mahdollista pyytää lahjoitusta, ilman että siihen tarvitaan rahankeräyslupaa. Tämä on vahvistettu poliisihallituksen arpajaishallinnon verkkosivuilla. Tämä toki mahdollistaa pienen porsaanreiän, jossa hankkeesta kiinnostuneet henkilöt houkutellessaan ensin jäseniksi tarjoamalla mahdollisuutta liittyä ilman jäsenmaksua, mikäli menettely on yhdistyksen sääntöjen ja yhdistyksen kokouksen päätösten nojalla mahdollista. Kun kokoon on näin saatu useampi tuhat jäsentä, heille voidaan osoittaa lahjoituspyyntö. Tällöin toki täytyy olla erityisen tarkka, että kaikki päätökset on asianmukaisesti tehty ja henkilöt hyväksytyt jäseniksi yhdistyksen sääntöjen mukaisella tavalla.

RAHANKERÄYS YLEISHYÖDYLLISEEN TARKOITUKSEEN

Rahankeräys voidaan toimeenpanna lain 6 §:n mukaan varojen hankkimiseksi yksinomaan yleishyödylliseen tarkoitukseen.

“Yleishyödyllisyys” viittaa toimintaan, joka toimii yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi aineellisessa, henkisessä, siveellisessä tai yhteiskunnallisessa mielessä ja sen toiminta ei kohdistu vain rajoitettuihin henkilöpiireihin, eikä se tuota toiminnallaan siihen osalliselle taloudellista etua osinkona, voitto-osuutena taikka kohtuullista suurempana palkkana tai muuna hyvityksenä. Yhteiskunnallisesti hyödyllistä eli yleishyödyllistä toimintaa ja yleiseksi hyödyksi toimivan yhteisön tätä toimintaa on pidetty niin merkityksellisenä, että se on säädetty verovapaaksi toiminnaksi tuloverotuksessa, vaikka vastaavaa toimintaa jonkin muun verovelvollisen harjoittama pidettäisiin veronalaisena. Veropoliittisesti ei ole pidetty perusteltuna, että tällaista toimintaa verotettaisiin, kun usein samaa toimintaa harjoittaa julkisyhteisö, esimerkiksi kunta (Tieteen termipankki “yleishyödyllinen toiminta”).

Rahankeräyslain 4 §:ssä määritellään yleishyödyllinen toiminta. Yleishyödyllisellä toiminnalla tarkoitetaan toimintaa yleistä sosiaalista, sivistyksellistä tai aatteellista tarkoitusta varten taikka muuta yleistä kansalaistoimintaa. Lain perusteluissa (HE 6/2014 vp) todetaan vielä tarkentavasti, että yleishyödyllisen yhteisön tai säätiön ei tulisi saada kerätä varoja siten, että ne tosiasiallisesti kohdentuvat elinkeinotoimintaan tai muuhun toimintaan, joka ei ole yleishyödyllistä. Tällä on pyritty varmistumaan siitä, että yleishyödyllisiin tarkoituksiin kerättäviä varoja ei ohjaudu kilpailua vääristävästi elinkeinotoimintaan, vaikka yhteisöllä olisikin yleishyödyllisen toiminnan lisäksi muuta sellaista toimintaa, joka täyttää elinkeinotoiminnan tunnusmerkit (HE 214/2018.) Rahankeräyslakia sovellettaessa tulee lakiin kirjatun yleishyödyllisyyden määritelmän toteutua.

Rahankeräys on aina vastikkeetonta, jolloin esimerkiksi sponsorointi jää lain soveltamisalan ulkopuolelle. Sponsorointi on toimintaa, jossa sponsorin ja sponsoroitavan kohteen välillä on sopimus, jonka perusteella sponsori voi hyödyntää kohdetta, sen näkyvyyttä, imagoa tai vaikkapa tiloja omassa toiminnassaan. Huomionarvoista on myös se, että testamenttien hankkiminen on rajattu rahankeräyslain soveltamisalan ulkopuolelle. (1 § 3 mom. 2 kohta) Niin ikään rahankeräyslain 1.3 §:n 6 kohdan mukaan lupaa ei tarvita, jos keräys järjestetään yhdistyksen, säätiön tai järjestön muun tarkoituksen kuin elinkeinotoiminnan tukemiseksi ja keräys järjestetään yleisölle avoimessa maksuttomassa yhdistyksen, säätiön tai järjestön tilaisuudessa siihen osallistuvien keskuudessa tilaisuutta varten rajatulla alueella. Tämän mukaan rahaa on mahdollista kerätä yhdistyksen järjestämissä tilaisuuksissa niihin osallistuvilta, kunhan tilaisuudet järjestetään siten että osanottajat ja muut ohikulkijat eivät sekoitu.

Rahankeräyslain ulkopuolelle on myös rajattu laina- ja sijoitusmuotoinen joukkorahoitus, jota säädellään joukkorahoituslailla (734/2016). Joukkorahoituslain soveltamisalan ulkopuolelle jää lahjamuotoinen joukkorahoitus, jota säädellään rahankeräyslailla sekä vastikemuotoinen joukkorahoitus, jota säädellään lähinnä kuluttajalainsäädännöllä.

Lisäksi päästökompensaatiot on nykyisin rajattu rahankeräyslainsäädännön soveltamisalan ulkopuolelle. Rahankeräyksen toimeenpaneminen edellyttää aina poliisihallituksen myöntämää rahankeräyslupaa. Pienkeräykset muodostavat tästä poikkeuksen, niissä riittää paikalliselle poliisilaitokselle tehty ilmoitus. Rahankeräyslupa voidaan myöntää Suomessa rekisteröidylle yhdistykselle, säätiölle, puolueelle tai uskonnolliselle yhdyskunnalle, jolla on yleishyödyllinen tarkoitus. Lisäksi luvan voi saada sellainen rekisteröimätön yhdistys, jolla on yleishyödyllinen tarkoitus ja jonka asemasta on säädetty Suomen lainsäädännössä (esim. SPR, ylioppilaskunnat).

Lisäksi on erikseen säädetty, että rahankeräyslupa voidaan myöntää yliopistolle, ammattikorkeakoululle, kansalliskansallistaloudelle, kirkon keskusrahastolle diakoniatyön lukuun sekä evankelisluterilaisille ja ortodoksisuurakunnille. Rahankeräyslupaan saajalta ei enää uuden lain mukaan edellytetä vähintään yhden vuoden historiaa. Esteeksi luvan myöntämiselle voi muodostua, mikäli keräyksen järjestäjää tai keräystarkoitusta koskevat ehdot, eli yleishyödyllisyysvaatimus ei täyty. Lisäksi yhdistyksen hallinnossa olevien henkilöiden tausta voi aiheuttaa esteen luvan saamiselle, mikäli henkilö on syyllistynyt väärinkäytöksiin, joiden perusteella on syytä epäillä, että keräystä ei mahdollisesti toimeenpanna asianmukaisesti. Keräysvarojen käyttö Rahankeräyslain 6 §:n mukaan rahankeräyksellä hankittuja varoja voidaan käyttää yksinomaan yleishyödylliseen tarkoitukseen. Rahankeräyksen toimeenpanijan toiminnan ei kuitenkaan tarvitse olla yksinomaan yleishyödyllistä.

Käytännössä sellaiset yhteisöt, joilla ei ole lainkaan yleishyödyllistä tarkoitusta, kuten **puhtaasti liiketaloudelliselta pohjalta toimivat yhdistykset, eivät voi saada rahankeräyslupaa**. Lain 7 §:ssä säädetään erikseen, että rahankeräyslupaa eivät voi saada valtio, kunta tai kuntayhtymä. Perusteluna tälle on, että julkishallinnollisen toiminnan rahoitus perustuu verotusoikeuteen, veronluonteisiin maksuihin. Rahankeräysten ja arpajaisten toimeenpano puolestaan on kansalaisjärjestöjen harjoittaman yleishyödyllisen toiminnan rahoitusmuoto.

Asiaan on vaikuttanut myös yleishyödyllisyyskäsitteen tulkinta, jonka mukaan julkisyhteisöjen toiminta ei ole yksinomaan yleishyödyllistä tai aatteellista. Rahankeräyslain 6 §:n mukaan rahankeräys saadaan toimeenpanna varojen hankkimiseksi yksinomaan yleishyödylliseen toimintaan. Yleishyödyllisyyskäsitettä on pidetty ongelmallisena sen tulkinnanvaraisuuden ja arvosidonnaisuuden vuoksi. Lisäksi yleishyödyllisyyden käsitteen merkitys vaihtelee eri säädöksissä, koska yhtä yleishyödyllisyyden määritelmää ei ole.

Rahankeräyslakia koskevassa hallintovaliokunnan mietinnössä (HaVM 25/2005 vp) valiokunta otti kantaa niin sanottujen vapaaehtoisten maksujen keräämisen sallittavuuteen. Valiokunta katsoo mietinnössään, että internetissä voi olla tarjolla muun muassa ilmaisia kuvankäsittelyohjelmia tai uutisia, joiden yhteydessä ilmaistaan tilinumero ilmoittamalla vapaaehtoisuuteen perustuva mahdollisuus tehdä jonkinlainen suoritus tarjolla olevan tuotteen tai tiedon käyttöönotosta tai hyödyntämisestä. Valiokunta totesi, että tällaista toimintaa on mahdollista, eri seikat kuitenkin huomioon ottaen, pitää normaalina kaupankäyntinä, joka ei kuulu rahankeräyslain soveltamisalaan. Lupakäytännössä on kuitenkin eräissä tapauksissa katsottu, että edellä kuvatun tyyppinen ansaintamuoto ei olisi kuitenkaan vastikkeellista, koska tuotettu sisältö on internetsivustolla tarjolla samanaikaisesti myös ilmaiseksi. Lupakäytännössä on katsottu, että julkisilla internetsivuilla julkaistu ilmoitus tai muu vastaava ilmoitus rahalahjoitusten vastaanottamisesta sekä tällaisen ilmoituksen yhteydessä oleva ohjeistus rahalahjoituksen tekemiseksi, eli esimerkiksi verkkopankkien maksunappien tarjoaminen, on lähtökohtaisesti rahankeräyksenä pidettävää toimintaa. Lisäksi lupakäytännössä on katsottu, että erilaisten vapaaehtoisten maksujen pyytäminen esimerkiksi blogien ja muiden vastaavien kirjoitusten yhteydessä ovat rahankeräyksiä. (HE 214/2018.)

Rahankeräyslainsäädäntö ei aseta kerättyjen varojen käytölle mitään aikarajaa. Rahankeräyslakia koskevan hallituksen esityksen mukaan ”*Ehdotetun 6 §:n 1 momentin mukainen yleishyödyllisyysedellytyksen toteutuminen ei olisi riippuvainen siitä, missä ajassa keräysvarat käytettäisiin ilmoitettuun käyttötarkoitukseen. Kerättyjen lahjoitusvarojen käyttäminen saman tilikauden aikana ei olisi aina taloudellisesti tai toiminnallisesti järkevää rahankeräyksen järjestäjälle [...] Rahankeräysvarojen suunnitelmallisen käytön tukemiseksi rahankeräysvarojen rahastoiminen ja varojen kirjaaminen rahankeräyksen järjestäjän taseeseen muuna omana pääomana olisi mahdollista osana keräyksen järjestäjän rahankeräysvarojen suunnitelmallista hallinnoimista*”. Rahankeräyslain 28 §:ssä säädetään lisäksi, että jos rahankeräysvarojen käyttötarkoituksena on kiinteän omaisuuden hankkiminen tai perusparantaminen, omaisuutta tai sen hallintaoikeutta ei saa luovuttaa eikä omaisuuden käyttötarkoitusta muuttaa sen hankkimista tai perusparantamisen valmistumista seuraavan kymmenen vuoden aikana, ellei Poliisihallitus hakemuksesta anna siihen lupaa. Lupahakemuksessa pitää kertoa, että keräysvarat käytetään kiinteän omaisuuden hankintaan, sekä kuvailla miten tämä toteutetaan siten että käyttötarkoituksen yleishyödyllisyysvaatimus säilyy. Rahankeräyksen järjestämistavoista ja kaupankäynnistä Rahankeräyslaissa on myös keräysten toimeenpanotapoja koskevia säädöksiä. Kiellettyä olisi

esimerkiksi järjestää rahankeräyksen yhteydessä arpajaiset tai järjestää rahankeräys ketjukirjeen ja pyramidipelin muodossa tai tavalla, jossa kaupankäynti tai yhdistyksen jäsenhankinta ja rahankeräys ovat ilmeisessä vaarassa sekoittua keskenään. Näistä viimeinen on tässä tapauksessa merkityksellinen, jos kotiseutulahjaan kerätään varoja myös tai etupäässä vastikkeellisen myynnin kautta.

Keräysviesteissä ja materiaaleissa tulee pitää selvästi erillään rahankeräyslainsäädäntöön perustuva toiminta, jota säädellään rahankeräyslailla ja kaupankäyntiin perustuva toiminta, jota säädellään muulla kaupp- ja kuluttajalainsäädännöllä. Vastikkeellinen varainhankinta on täysin mahdollista, mutta vastikkeen (myytävä tuote, palvelu, elämys tai jäsenyys) myyntihinnan tulee olla aidolla suhteessa sen arvoon. Käytännössä myyntihinnan tulee olla suhteessa siihen, millä hinnalla sitä myydään avoimilla markkinoilla. Esimerkiksi rintanappia ei voi myydä 50 eurolla, mikäli se ei ole tehty arvometallista. Vastikkeella täytyy olla myös joku arvo ostajalle.

Esimerkiksi nimen julkaiseminen voi olla käypä vastike yritysten kohdalla, jossa nimen julkaiseminen tukee yrityksen yhteiskuntavastuuta ja markkinointia, mutta ei tavallisen kansalaisen kohdalla. Vastike ei voi myöskään olla yleiseen hyvään perustuva, eli esimerkiksi keräysvaroilla rahoitettava puistonpenkki, jossa rahoittaja ja muut ihmiset voivat istua, ei ole käypä vastike. Teatterin istuin tai ravintolan nimikkopöytä voi olla yksityishenkilölle vastike silloin, kun siihen liittyy etuoikeus kyseisen tuolin tai pöydän käyttöön, esimerkiksi niin, että tuolin ostaneen rahoittajan tulee aina viimeistään viikkoa ennen esitystä ilmoittaa lunastaako hän liput esitykseen, jonka jälkeen paikka vapautuu myytäväksi muille. Tällöin rahanarvoinen vastike ei itse asiassa ole tuoli, vaan lippujen varausoikeus.

3.2. Erityistapauksia

Testamenttien hankkiminen on rajattu rahankeräyslainsäädännön ulkopuolelle, joten kotiseutulahjan yhteydessäkin voidaan vapaasti hankkia testamenttilahjoituksia (1.1 § 3 momentin 2. kohta). Toinen ulkopuolelle rajattu on yksityishenkilöiden merkkipäiväkutsujen ja -haastattelujen sekä kuolinilmoitusten ja muistokirjoitusten yhteydessä esitetyt muistamispyynnöt (1.1 § 3 momentin 3. kohta), eli henkilöt voivat merkkipäivien yhteydessä pyytää muistamaan kukkien sijasta lahjoituksilla omalle kotiseudulle.

4. E-kuntalaisuus ja kotiseutulahjoitus

Institutionaalisten ja taloudellisten syiden vuoksi monimutkaiseksi osoittautuva kaksois- tai monikuntalaisuus saattaa vaatia toteutuakseen sen verran paljon poliittista pohjustusta ja lainsäädännön valmistelua, että se ei ole ainakaan lyhyellä aikavälillä todennäköinen lähtökohta suomalaisen ”kotiseutulahjoituksen” toteuttamiselle. Japanissa nousi aivan samoja kriittisiä äänenpainoja tästä järjestelmästä siitä käytävän keskustelun yhteydessä kuin mitä Suomessakin on noussut esiin. Tämä on yksi syy siihen, että Japanissa päädyttiin lahjoitusmenettelyyn eikä varsinaisesti verojärjestelmää muuttaviin ratkaisuihin (Ryynänen ym., 2021, 17-18). Suomessa hyvinvointivaltiollinen viitekehys on verojärjestelmän luonteen ja siihen liittyvien yleisten periaatteiden vuoksi jossain määrin haastavampi kuin Japanissa. Oman lisänsä tähän tuovat kunnan jäsenyyteen ja siihen liittyviin oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvät kysymykset, jotka muodostavat nekin monimutkaisen vyyhdin. Tällaisten haasteiden edessä on perusteltua pohtia institutionaalisesti kevyempää kotiseutulahjoitusmallia, joka ankkuroituu e-kansalaisuuteen tai e-kuntalaisuuteen ja digitaalisiin alustoihin.

4.1. E-kansalaisuus

E-kansalaisuus (e-Citizenship) on jo vanha käsite, mikäli sillä viitataan kansalaisiin julkisten verkkopalvelujen käyttäjinä. Esimerkiksi Suomi.fi-portaali tai alusta mahdollistaa e-kansalaisuuden (<https://www.suomi.fi/etusivu>). E-kansalaisuus voidaan ymmärtää kahdella hyvin eri tavalla. Lavea tapa viittaa yleisesti mahdollisuuteen identifioitua tiettyyn kansalliseen kontekstiin ja osallistua sen puitteissa tarjottujen palvelujen käyttöön digitaalisten palvelujen ja alustojen kautta ilman identiteetin vahvaa tunnistamista. Tässä mielessä käyttäjille avoimet verkkopalvelut tuottavat oikeastaan jo sellaisenaan globaalia e-kansalaisuutta. Tällainen kansalaisuus on samalla dynaamista ja kattaa kaikkiin

sektoreihin liittyvän vuorovaikutuksen. Selkeästi erilainen ratkaisu perustuu henkilön identiteetin virallisesti hyväksytyyn tai vahvaan tunnistamiseen, jossa päähuomio on julkisissa palveluissa.

Tunnistusta edellyttävän e-kansalaisuuden kriteerit täyttyvät Suomessa esimerkiksi **Suomi.fi-portaalin** käytöllä, jonka tunnistamisessa käytetään yleisimmin pankkien verkkopankkitunnistusta. Myös ulkomaalaiset voivat tunnistautua ja käyttää Suomi.fi-portaalin palveluja soveltuvin osin. Tällainen sähköiseen hallintoon ankkuroitua käsitys on jo pidempään ollut muuttumassa paremmin sekä sähköisen hallinnon mahdollisuuksia että ihmisten tarpeita huomioonottavaksi. Esimerkiksi Kroatian e-kansalaiseksi voivat omien kansalaisten lisäksi tulla maassa asuvat EU-kansalaiset, muut ulkomaalaiset tai ”digitaaliset nomadit” (<https://gov.hr/en/become-an-e-citizen-2091/2090>). Samantyyppinen käytäntö on leviämässä muihinkin Euroopan maihin. Yksi kaikkein kunnianhimoisempia hankkeita tässä suhteessa on Viron e-asukaskonsepti, joka on paljon kansainvälistäkin huomiota saanut benchmarking-tapaus.

Vuonna 2014 käyttöön otettu **Viron e-asukaskonsepti** (<https://www.e-resident.gov.ee/>), johon Suomessa viitataan usein e-kansalaisuuden käsitteellä, tarjoaa alustan ja palveluja ulkomaalaisille, joista tulee palveluun rekisteröidytään maan e-asukkaita (e-resident). E-asukas saa digitaalisen henkilökortin, jonka avulla on mahdollisuus käyttää e-palveluja ja allekirjoittaa asiakirjoja. Sillä voi kirjautua pankkiin ja hoitaa veroasiat sekä kirjautua kaupparekisteriin ja moniin muihin palveluihin, jotka on räätälöity ennen kaikkea yrittäjyyttä silmällä pitäen. Tällainen ratkaisu on erityisen toimiva niiden kannalta, joilla on yhteyksiä ja toimintaa maassa, mutta jotka eivät asu siellä. E-asukaskonsepti on sellaisenaan ensiaskeleita rajattoman digitaalisen alustan luomiseksi ”globaaleille kansalaisille”, jotka saavat transnationaalisen digitaalisen identiteetin. Palvelut on integroitu Viron julkisiin verkkopalveluihin ja jossain määrin myös EU:n yritysympäristöön. Pyrkimys on tehdä mahdolliseksi Euroopan unioniin ankkuroituvan paikkariippumattoman yritystoiminnan pyörittäminen Virossa. (Collins, 2022.) Virossa on vuonna 2022 lähes 90000 e-kansalaista tai e-asukasta kaikkiaan 177 maasta. Seitsemän vuoden aikana ohjelman puitteissa on perustettu noin 20000 yritystä ja se on edistänyt sekä yritystoiminnan vireyttämistä että tuonut suoraa tuloa kymmeniä miljoonia valtion kassaan (Helsingin Uutiset, 2022).

Samaan kokonaisuuteen kuuluu myös Suomen ulkoministeriön käynnistämässä poikkihallinnollisessa **Virtual Finland**-hankkeessa kehitteillä oleva digitaalisen maahantulon palveluinfrastruktuuri, joka osaltaan tukee maamme kilpailukykyä joustavoittamalla yrittäjien, eri alojen osaajien ja opiskelijoiden maahantuloa ja asettautumista Suomeen. Digitaalisen infrastruktuurin ja palvelualustojen pilotointia varten hankkeessa kehitetään kokeilu ympäristö, joka hyödyntää Sitran IHAN-hankekokonaisuudessa kehitettyä alustaratkaisua ja sen periaatteita (<https://www.sitra.fi/aiheet/ihan/>). Virtual Finland on ollut mukana lisäksi Yrityksen digitalous-hankkeen kokeilussa, jossa pilotoitiin rajat ylittävää yritystiedonvaihtoa Norjan, Ruotsin ja Suomen välillä. (<https://um.fi/virtual-finland-hanke>).

Kotiseutulajajoituksen kannalta yksi pohtimisen arvoinen mahdollisuus on sen liittäminen sopivalla tavalla johonkin e-kansalaisuuspalveluun, -portaaliin tai -alustaan. Tämä on tietysti vain tekninen ratkaisu, joka tulee tarkasteluun mukaan, kun järjestelmän insenttiivirakenne ja institutionaaliset kytkennät on sovitettu suomalaiseen kontekstiin.

4.2. E-kuntalaisuus

Kun tarkastelu siirretään kansalliselta tasolta eli e-kansalaisuudesta paikallis- ja aluetasolle eli e-kuntalaisuuteen, digitaalisuus yhdistyy paikallisuuteen ja kunnan jäsenyyteen. Sen erityispiirre on kuitenkin perinteisen institutionaalisuutta ja paikallisuutta korostavan ’kuntalaisen’ käsitteen sijaan korostaa näiden molempien ulottuvuuksien joustavaa määrittelyä. **E-kuntalaisuuden** paikkasidonaisuus on monenkeskistä ja joustavaa, ja sen ei tarvitse olla institutionaalisesti tarkasti määriteltyä eikä oikeudellisesti säänneltyä.

Taulukko 4 Sysmän e-kuntalaisuushanke pähkinänkuoressa

Suomessa ensimmäisiä avauksia e-kuntalaisuuden saralla oli Päijät-Hämeessä sijaitsevan Sysmän ilmoitus vuonna 2018 ottaa käyttöön kaikille avoin e-kuntalaisuus. Ideana oli koota sähköiselle alustalle kaikki digitaalisiksi muutettavat palvelut ja tarjota niihin pääsy kaikille suomalaisille. Sen yhtenä referenssinä oli Viron e-asukaskonsepti (<https://www.e-resident.gov.ee/>). Hanke sai alkuvaiheessa varsin runsaasti kansallista näkyvyyttä mm. YLE:n uutisoinnin myötä (YLE, 2018).

Sysmän e-kuntalaisuushankkeen ideana oli tuottaa digitaalinen palvelualusta, joka mahdollistaa fyysisten palvelujen korvaamisen ja kunnan verkkopalvelujen käytön maantieteellisestä sijainnista riippumatta. Alkuperäisenä ideana oli luoda houkuttelevia ja monipuolisia sisältöjä, jotka herättävät mielenkiintoa ja tuottavat käyttäjille aitoa lisäarvoa. Lisäarvon tuottaminen oli yksi hankkeen lähtökohta, vaikka se ei odotetulla tavalla toteutunutkaan. Tarkoitus oli saada aikaan kustannustehokas tekninen ratkaisu, joka olisi mahdollistanut toiminnan muuttamisen pysyväksi Sysmän kunnan ylläpitämäksi palveluksi hankkeen päätyttyä. (Päijät-Hämeen liitto, 2019.)

Sysmän e-kuntalaisuus-hankkeessa jokainen suomalainen yksityishenkilö tai yritys sai liittyä Sysmän e-kuntalaiseksi. Tavoitteena oli tarjota kattavasti digitaalisia palveluja asukkaille, mökkiläisille ja muille Sysmän kanssa tekemisissä oleville ja tarjota siten alusta ”etäkuntalaisille”, joita olisi enemmän kuin kunnan asukkaita. Vuoteen 2019 mennessä 3600 asukkaan Sysmässä e-kuntalaiseksi oli rekisteröitynyt kuitenkin vain 270 suomalaista. (YLE, 2019). E-kuntalaisuuden idealla tavoiteltiin erityisesti uusia asukkaita ja mökkiläisiä. Hankkeessa haettiin vaihtoehtoa kaksoisuntalaisuudelle, jonka on nähty jumittuneen siihen liittyviin oikeudellisiin, taloudellisiin ja poliittisiin esteisiin. Ajatus oli, että e-kuntalainen pystyy asuinpaikasta riippumatta käyttämään kaikkia e-kuntalaispalvelussa olevia kunnallisia ja yksityisiä palveluja. Palvelujen oli tarkoitus myös helpottaa sivukylillä asuvien asiointia. (YLE, 2018).

Hanke oli projektiluonteinen ja se päättyi monien tekijöiden yhteisvaikutuksesta käytännössä jo vuoden 2019 alkupuoliskolla. Hankkeen ideassa oli kuitenkin aineksia, joita on syytä pohtia hiukan yleisemminkin mm. kotiseutulahjoituksen ideaa vasten

E-kuntalaisuus on väljässä mielessä digitaalisten palvelujen ja alustojen mahdollistamaa joustavaa osallisuutta yhdessä tai useammassa alue- tai paikallisyhteisössä tapahtuvaan poliittiseen toimintaan, palvelujen käyttöön, taloudellisiin aktiviteetteihin, asumiseen, kulttuurielämään tai muuhun yhteisöelämän kannalta relevanttiin toimintaan. Sillä on periaatteessa mahdollista vastata moniin kaksoiskuntalaisuuteen ja monipaikkaisuuteen liittyviin rajoitteisiin ja toisaalta hyödyntää lisääntyvän liikkuvuuden ja arjen hajautumisen tarjoamia mahdollisuuksia.

E-kuntalaisuuden toteuttamisella on omat kriittiseen massaan, pitkäjänteisyyteen, resurssointiin sekä palvelujen ja alustojen lanseeraamiseen ja ylläpitoon liittyvät **reunaehdonsa**. Tämä on erityisen tärkeä kysymys pienille maaseutumaisille ja syrjäisille paikkakunnille, joissa väestöpohja kuin myöskään taloudelliset ja teknologisetkaan edellytyksetkään eivät usein ole riittävän vahvalla pohjalla tämäntyyppisten järjestelmien lanseeraamista ajatellen. Sysmän e-kuntalaisuusprojekti on tässä suhteessa opettavainen tapaus.

Nimenomaan kotiseutulahjoituksen kannalta kiinnostavaksi kysymykseksi tulee se, missä suhteessa e-kuntalaisuutta voitaisiin hyödyntää kuntaan ankkuroituvana monipuolisena, digitaalisesti fasilitoituna identiteettinä, jonka avulla kunta voisi vetää puoleensa varoja ja muita resursseja, mukaan lukien osaaminen ja vaikkapa brändilähettiläänä toimiminen. Tällä saralla mahdollisuudet ovat suuret. Erityisesti sosiaalisen median käyttö on tuonut uusia mahdollisuuksia e-kuntalaisuuden toteuttamiseen (Hagerlund & Komu, 2019; Syväjärvi ym., 2017; STT, 2021).

Kriittisen massan näkökulmasta e-kuntalaisuus soveltuu todennäköisesti parhaiten niihin suhteisiin ja toimintoihin, jotka eivät pääsääntöisesti edellytä tunnistautumista. Yleisellä tasolla voidaan puhua ”kannatuskuntalaisuudesta”, jota voidaan tuottaa myös sosiaalisen median kautta. Sen vaihtoehtona on tiiviimmin kuntaan ankkuroituvaa, mahdollisesti rekisteröintiä edellyttävä ”osallisuuskuntalaisuus”, joka edellyttää turvallisen, toimivan ja ennen kaikkea vetovoimaisen digitaalisen alustan kehittämistä.

4.3. Digitaaliset alustat

E-kuntalaisuuden ideaan liittyviä toimintoja on perinteisesti lähestytty verkkosivujen ja portaalien kautta, mutta nykyisin tällaista fasilitointia toteutetaan yhä enemmän erilaisten **digitaalisten alustojen** puitteissa. Ne voivat keskittyä esimerkiksi informaation jakamiseen, vuorovaikutukseen, osallistamiseen, yhteis- ja monituottajuuteen tai yhteisöjen itseorganisoitumiseen (Falco & Kleinhans, 2018).

Japanin kotiseutulahjoitusjärjestelmä on hyvä esimerkki alustataloudesta, johon on muodostunut järjestelmän eri toimijoita yhdistäviä ja osin itse kotiseutulahjoitusjärjestelmän ulkopuolellekin laajentuneita **alustaekosysteemejä**. Kotiseutulahjoitus toimii lähes kokonaan kuntien verkkosivustoilla ja resursseja kokoavilla digitaalisilla alustoilla, joten jokainen käyttäjä tekee lahjoituksensa verkossa ja saa järjestelmän kautta tosittien lahjoituksestaan, jota käytetään

aikanaan veroilmoituksen liitteenä. Itse asiassa koko järjestelmän toiminnassa tapahtui merkittävä muutos nimenomaan yksityisten alustayritysten tullessa mukaan vuodesta 2012 lähtien. Sen jälkeen lahjoitusten volyymit alkoivat nopeasti kasvaa. Kotiseutulahjoitusjärjestelmässä alustat kokoavat tietoa kunnista, avustuskohteista ja vastalahjoista, joten lahjoittajien on helppo selailta tarjolla olevia vaihtoehtoja, tehdä valintansa ja maksaa lahjoituksensa verkossa. Monet alustat tarjoavat myös laskurin, jolla voi laskea oman tulotason pohjalta verovähennyskelpoisen maksimilahjoituksen. (Ryynänen ym. 2021.)

Kotiseutulahjoitusjärjestelmään muodostuneita alustaekosysteemejä fasilitoivia alustoja organisoivat pääasiassa **yksityiset alustayritykset**, joiden tarjoamalla digitaalisilla alustoilla yhdistellään ja toiminnallistetaan kansalaisten, kuntien, valtion ja yritysten hyvin erilaisia intressejä. Alustayrityksiä on mukana noin 30 ja ne poikkeavat toisistaan toimintaperiaatteiden ja ansaintalogiikan suhteen. (Ryynänen ym. 2021.) Alustayritysten mukaantulo näkyi erityisesti siinä, että järjestelmästä tuli kuntalaisille helpommin saavutettava ja samalla yhä houkuttelevammat vastalahjat saivat niiden kautta aikaisempaa enemmän näkyvyyttä. Sen lisäksi koko prosessiin liittyvien valintojen tekemisen ja maksamisen helppous lisääntyi. Vaikka järjestelmän suosion kasvuun vaikuttivat osaltaan omavastuuosuuden korottaminen, vastalahjakilpailu ja menettelyn yksinkertaistaminen (mm. One Stop-järjestelmä), alustojen merkityksen kasvamisella on tässä myös oma osansa. Järjestelmän suosion kasvaessa keskimääräiset lahjoitussummat pienenivät, mutta niiden määrä moninkertaistui, johtaen järjestelmän kanavoimien rahamäärien nopeaan kasvuun varsinkin vuosina 2014-2018. Asian voisi tiivistää siten, että alustojen myötä tietoisuus järjestelmä lisääntyi, minkä lisäksi saavutettavuus ja toiminnallisuus paranivat. (Ryynänen ym. 2021.)

Suomalaisen kotiseutulahjoitusmallin organisointia on ehkä kaikkein luontevinta ajatella digitaalisten alustojen fasilitoinnin näkökulmasta, mikä heijastelee **alustatalouden** kasvavaa merkitystä sekä talouden volyymien että toimintalogiikan muutoksen näkökulmasta (Kääriäinen ym., 2021; Viitanen & Eskola, 2022). Jo useiden vuosien ajan monet kaupungit, alueet ja paikallisyhteisöt ovat kehittäneet omia digitaalisia alustojaan (Moilanen, 2017; Sahamies ym., 2021). Alustojen merkityksen kasvu esimerkiksi matkailussa ja elämystaloudessa (Pohjola, 2021) antaa viitteitä siitä, että e-kuntalaisuudelle tai lahjoitusaluustoille voisi löytyä sopiva markkinarako yhteisöllisyyden, paikallisuuden, elämysten, talouden ja digitalisaation leikkauskohdassa. Edellytyksenä on kuitenkin se, että löytyy kotiseutulahjoituskonsepti, joka innostaa keskeisiä toimijoita, jonka kehittämiseen löytyy pitkäjänteistä sitoutumista ja omistajuutta, ja johon on liitettävissä toiminnan ylläpitämistä edellyttävä tukijärjestelmä tai ansaintalogiikka (esimerkiksi Japanin kotiseutulahjoitusjärjestelmää fasilitoivat alustat saavat yleensä noin 6-2 %:n osuuden tehdyistä lahjoituksista).

5. Johtopäätökset

Kotiseutulahjoitusmalli omaa potentiaalisesti suurta merkitystä paikallisen elinvoiman vahvistamiselle. Tämä on yhteensopiva tavoite myös kuntalaisia linjattujen kuntien veloitteiden kanssa. Kotiseutulahjoittaminen on uusi termi ja konsepti, mutta kotiseutumatikka ei sitä ole. Tässä vaiheessa alustavasti hahmottuva motivaatioiden ja tavoitteiden summa, joka kotiseutulahjoituksessa realisoituisi toiminnaksi ei ole myöskään kokonaan uusi: on olemassa sekä säätiöiden, rahastojen että yhdistysten ylläpitämää jo pitkään harjoitettua lahjoitustoimintaa, jota ohjaa hyvin samanlainen perusajattelu ja eetos.

Tässä väliraportissa hahmottuva “Rakkaudesta Suomeen” voisi toimia sateenvarjona paikallisille lahjoitusaloitteille. Käytännön toteutusvaihtoehdot ja ihmisten todelliset motivaatiot tarkentuvat hankkeen toisen puoliskon aikana.

Selväksi on käynyt, että Japanin järjestelmää ei voi sellaisenaan soveltaa Suomeen, mm. kulttuurisiin, lainsäädäntöön ja markkinoihin liittyvien eroavaisuuksien vuoksi. Myös kunnan toimikenttä eroaa ja lisäksi se, mikä Japanissa on nähty yhtenä myönteisenä vaikutuksena (uudet tehtävät ja toiminnot) eivät lähtökohtaisesti ole toivottavia vaikutuksia Suomen kohdalla, jossa kuntien moninaisia toimintoja ja tehtäviä on jo pyritty rajoittamaan, ja jossa hyvinvointialueiden toiminnan alku 2023 vuoden alusta aiheuttaa suomalaisissa kunnissa sekä suuria budjetti- ja tehtävämuutoksia että tekee kuntien elinvoimatehtävien ja roolin uudelleenmuotoilun erityisen kiinnostavaksi.

Toisaalta verovähennysmahdollisuuden rajaaminen kokeilumallin ulkopuolelle on aiheuttanut paljon keskustelua ja sen on toisinaan nähty vievän merkittävässä määrin pohjaa Japanin mallista oppimiselle. Joka tapauksessa Suomen malli olisi omanlaisensa ja kumppanikuntien kanssa käydyt keskustelut ovat jo tähän mennessä osoittaneet

paikallisosuhteista lähtevän näkökulman ja räätälöinnin tärkeyden konseptoinnin ja testauksen pohjalta muodostettavassa kokeilumallissa / kokeilumalleissa.

Tässä väliraportissa olemme esitelleet lyhyesti keskeistä rahankeräyslainsäädännön terminologiaa. Koska rahankeräyslainsäädäntö kieltää rahankeräyksen ja kaupankäynnin sekoittamisen, myös käytettävän terminologian suhteen on syytä olla johdonmukainen. *Lahjoitus* terminä viittaa rahankeräykseen, minkä vuoksi esimerkiksi vastikkeellisessa joukkorahoituksessa käytetään sen tilalla termi ”rahoita!” Toinen selkeästi rahankeräykseen viittaava termi on *keräys*. Lainsäädännössä on määritelty yksityiskohtaisesti kuka saa toimeenpanna rahankeräyksen ja mihin keräysvaroja saa käyttää. Lähtökohtana on, että keräyksen voi toimeenpanna eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta yleishyödyllinen yhteisö ja varat tulee käyttää yleishyödylliseen tarkoitukseen. Rahankeräyksiä säätelevä laki on rahankeräyslaki. *Varainhankinta* on rahankeräystä laajempi termi, jonka sisällä myös rahankeräykset asettuvat. Varainhankintaa ei kuitenkaan ole säädelty millään yleislaille, vaan sitä koskevat erityislait kuten rahankeräyslaki ja arpajaislaki, jossain määrin joukkorahoituslaki, mutta myös kuluttaja- ja tietosuoja, verolainsäädäntö sekä kauppa- ja sopimuslainsäädäntö.

Kuntien ja niiden toimijoiden (kuntalaisten, viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden) verkostojen lisäksi kokeilumuotoilussa on syytä kuulla yritysten, paikallisyhteisöjen (yhdistysten) ja mahdollisesti myös muiden mallista kiinnostuneiden (esim. investorien ja ulkosuomalaisten) näkemyksiä. Toimijoiden motivaatioista voidaan tehdä oletuksia ja hypoteeseja tutkimuksen pohjalta, mutta vasta aidoissa valintatilanteissa hahmottuvien motivaatiotekijöiden ja muotoiltavien aikomusten ja näiden toimeenpanon pohjalta voidaan tehdä pidemmälle meneviä oletuksia toimivista lahjoitusmallista.

E-kuntalaisuus on kiinnostava ulottuvuus ja näkökulma Suomen lahjoitusmallin / mallien muotoiluun. E-kuntalaisuutta voitaisiin mahdollisesti hyödyntää kuntaan ankkuroituvana monipuolisena, digitaalisesti fasilitoituna identiteettinä, jonka avulla kunta voisi vetää puoleensa varoja ja muita resursseja, mukaan lukien osaaminen ja vaikkapa brändilähettiläänä toimiminen. Nämä ovat luonteeltaan paikkariippumattomia ja tässä suhteessa voivat mobilisoida myös hyväntekeväisyyttä ja paikallisesti ainutlaatuista toimintaa ja esim. joukkorahoitusta, jonka ajurina toimii monipaikkaisuus ja yhteenkuuluvuuden ja paikallisten identiteettien monimuotoisuus.

6. LÄHTEET

- Anttiroiko, A-V., Valkama, P. & Bailey, S. 2014. Smart cities in the new service economy: building platforms for smart services, *Ai & Society* 29(3), 323-334.
- Collins, Katie (2022). Estonia's Embrace of Digital Citizenship Is a Model for Us All. CNET, April 8, 2022. <https://www.cnet.com/news/politics/features/estonias-embrace-of-digital-citizenship-is-a-model-for-us-all/>
- Falco, E. & Kleinhans, R. (2018). Digital participatory platforms for co-production in urban development: A systematic review. *International Journal of E-Planning Research*, 7(3), 52-79. <https://www.igi-global.com/article/digital-participatory-platforms-for-co-production-in-urban-development/201852>
- Forssell 2021: ”Japanilainen innovaatio tuo elinvoimaa pieniin kuntiin”, Saatavilla [Hybridisuomi: https://hybridisuomi.fi/artikkelit/japanilainen-innovaatio-tuo-elinvoimaa-pieniin-kuntiin/](https://hybridisuomi.fi/artikkelit/japanilainen-innovaatio-tuo-elinvoimaa-pieniin-kuntiin/).
- Gustafsson, R., Aalto, E., Lipiäinen, N. & Lavinto, S. (2020): “How will innovations fare in the platform economy? Four challenges and solutions for the manufacturing industry”, Aalto University POLICY BRIEF, May 19, 2020. <https://www.aalto.fi/sites/g/files/flghsv161/files/202201/Policy%20Brief%20manufacturing.pdf>
- Hagerlund, Tony, & Komu, Riikka (2019). Kuntien verkkoviestinnän ja sosiaalisen median käyttö 2019. Uutta kunnista, 8/2019. <https://www.kommunforbundet.fi/sites/default/files/media/file/Kuntien%20verkkoviestint%C3%A4%20ja%20sosiaalisen%20median%20k%C3%A4ytt%C3%B6%202019.pdf>
- Helsingin Uutiset (2022). Viro sai viime vuonna yli 12 000 uutta e-kansalaista - Yhteensä e-kansalaisia on jo lähes 90 000. Thea Ekholm, 7.1.2022. <https://www.helsinginutiset.fi/teemat/4432196>
- Hyyryläinen, T. T., & Santalahti, S. S. E. (2018). Japanin kotiseutulahjoitus - furusato noozei - kaupunkien ja maaseutujen toimijoiden vuorovaikutuksena. *Maaseudun uusi aika: maaseutututkimuksen ja -politiikan aikakauslehti*, 26(1), 19-34. Saatavilla <http://www.mua-lehti.fi/furusato-noozei/>.

Koo, Wesley W. (2021): "How the Rural-Urban Divide Plays Out on Digital Platforms", Insead, <https://knowledge.insead.edu/entrepreneurship/how-the-rural-urban-divide-plays-out-on-digital-platforms-16296>

Kääriäinen, Jukka, Pussinen, Pasi, Wallin, Arto, Valkokari, Katri, Saari, Leila, Mölsä, Airi, & Pirttimaa, Tiia (2021). Alustatalouden esimerkkejä Suomesta. White Paper, 3.3.2021. VTT. https://www.vttresearch.com/sites/default/files/pdf/whitepapers/Keko_SEED_White_paper_suomalaiset%20alustaeosysteemit.pdf

Lavapuro, J. (2019) Yhtenäiskunnasta erilaistuviin kuntiin. Perustuslain reunaehdot kuntien tehtävien eriytymiselle, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:67.

Mizuta, K. 2017. 「ふるさと納税」制度とその問題点—寄付金税制のあるべき姿— A Consideration for "Furusato Nozei", a Tax Deduction System for Donations to Prefectural and Municipal Governments out of Donors' Resident Places. 名古屋 学院大学論集 社会科学篇 53(4), 57-80.

Moilanen, Jarkko (2017). Alustatalous ei ohittanut Suomea. Suomidigi-blogi, 23.5.2017. <https://www.suomidigi.fi/blogit/alustatalous-ei-ohittanut-suomea>

Motohiro, Sato 2017: "Pros and Cons of the "Hometown Tax" Donation Program: Return gifts should be excluded from deductibles", RIETI, Research Institute of Economy, Trade and Industry, English version of the original Japanese article, published the 6th of June 2017: <https://www.rieti.go.jp/en/papers/contribution/sato-motohiro/02.html>, s. 6

Musha, K. 2019. 北海道内市町村におけるふるさと納税受入額の決定要因分析 An analysis of furusato nozei gains from municipalities in Hokkaido. 札幌大学総合研究 11, 49-57.

Nishikawa, I. 2006. 少子化対策と税源偏在解消—「故郷寄付金控除」導入を— Hometown tax reduction as a remedy for the declining birthrate and tax inequalities. An article in Nihon Keizai Shimbun, 20.10.2006.

O'Reilly, T. 2010. Government as a Platform. Teoksessa: Lathrop, D., Ruma, L. (toim.) Open government: Collaboration, Transparency and Participation in Practice. O'Reilly Media, Inc. 11-40.

Pohjola, Tuomas (2021). Alustatalous tulee vahvasti matkailuun ja elämystalouteen. Porin yliopistokeskus, 5.3.2021. <https://ucpori.fi/fi-fi/article/uutiset/alustatalous-tulee-vahvasti-matkailuun-ja-elamystalouteen/3715/>

Rannanpää, S. et al. (2022) Monipaikkaisuus - nykytila, tulevaisuus ja kestävyys. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:9.

Päijät-Hämeen liitto (2019). E-kuntalaisuus pilotti: loppuraportti. <https://www.sysma.fi/library/files/5d480a73c91058cdc1000464/Loppuraportti.docx.pdf>

Rausch, A. (2017) Japan's Furusato nozei Tax System -Shared Japanese Citizenship or Rewarded Local Place Appeal? in *Electronic Journal of Contemporary Japanese Studies*, Volume 17, Issue 1 (Discussion paper 1 in 2017). First published in ejcjs on 23 April 2017.

Rausch, A. (2019) "Japan's Furusato Nozei Tax Program Neoliberal Policy or Hometown Sentiment?" in *Electronic Journal of Contemporary Japanese Studies*, Volume 19, Issue 3 (Article 6 in 2019). First published in ejcjs on 24 December 2019 <https://www.japanesestudies.org.uk/ejcjs/vol19/iss3/rausch.html>

Rausch, A. (2019): "Furusato Nozei Revisited: Beyond the Early Questions of Neoliberal Ideology versus Supporting a Place", <https://www.japanesestudies.org.uk/ejcjs/vol21/iss1/rausch.html>

Robertson, J., 1988. Furusato Japan: The Culture and Politics of Nostalgia. *Politics, Culture, and Society*, 1 (4), 494-518.

Ryynänen, T., Hyyryläinen, T. ja Umeda, R. (2021) Digitaaliset alustaeosysteemit ja kuntien elinvoima - tapaustutkimus Japanista. Kunnallissalan kehittämissätiön julkaisuja, 39/2021.

Sahamies, Kaisu, Haveri, Arto, Anttiroiko, Ari-Veikko (2021). Alustat paikallisen hallinnan välineenä - käsitteellinen tarkastelu. Hallinnon tutkimus, 3/2021, 218-232. Doi: <https://doi.org/10.37450/ht.96162>

Smith, G. (1996), Asking Properly - The Art of Creative Fundraising, The White Lion Press Ltd.

STT (2021). Kuntien toimintaa seurataan paikallislehdistä - sosiaalinen media ja kuntien oma viestintä kasvattavat suosiotaan. Kuntaliitto, 18.1.2021. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/kuntien-toimintaa-seurataan-paikallislehdista---sosiaalinen-media-ja-kuntien-oma-viestinta-kasvattavat-suosiotaan?publisherId=2133&releaseId=69898554>

Syvjärvi, Antti, Leinonen, Jaana, Pruikkonen, Anu, & Korhonen, Rauno (2017). Sosiaalinen media kuntajohtamisessa. Kunnallissalan kehittämissätiö. Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 101. <https://kaks.fi/wp-content/uploads/2017/02/Sosiaalinen-media-kuntajohtamisessa.pdf>

Taloustutkimus (2020): Suomi Tänään 2020, Hyväntekeväisyys.

Viitanen, Jukka, & Eskola, Antti (2022). Kilpailuetua alustoista: Horisontissa digitaalisen alusta- ja datatalouden vahvistuva symbioosi. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:26. TEM. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163946/TEM_2022_26.pdf?sequence=1&isAllowed=y

VM (2013) *Kuntien tehtävien kartoitus*, VM:n julkaisuja 2/2013.

VM (2015) *Kuntien tehtävät ja velvoitteet*, Täydennysraportti, VM:n julkaisuja 30/2015.

VM (2019) *kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentäminen*, Työryhmän loppuraportti, haettu verkkolähteestä 12.4. <https://vm.fi/kuntien-tehtavat-ja-toiminta>.

Xiaolan Fu, Elvis Avenyo & Pervez Ghauri (2021) Digital platforms and development: a survey of the literature, Innovation and Development, 11:2-3, 303-321, DOI: [10.1080/2157930X.2021.1975361](https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/2157930X.2021.1975361).

YLE (2018). Pikkukunnalta rohkea päänavaus: Sysmä ottaa käyttöön kaikille suomalaisille avoimen e-kuntalaisuuden. Mikko Tuomikoski, 10.9.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10396372>

YLE (2019). Sysmä on saanut 270 ihmistä e-kuntalaisiksi - palvelun sisältöä kehitetään kokemusten kertyessä. Sini Ojanperä, 30.7.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10898644>

LIITE 1: Lahjoittajapotentiaaliin liittyviä väestön hajautumisen kuntalistauksia

Kohderyhmäpotentiaalin tunnistamisen näkökulmia kunnittain (poismuutto lahjoittajapotentiaalin estimaattina)

Sija	TOP 10 kesäasukkaita (2020)	Arvot
1.	Parainen	11025
2.	Mikkeli	10879
3.	Lohja	10250
4.	Hämeenlinna	8094
5.	Kuusamo	7805
6.	Raasepori	7507
7.	Savonlinna	7349
8.	Mäntyharju	6941
9.	Salo	6637
10.	Kemiönsaari	6199

Sija	TOP 10 kesäasukkaita (2020)/100as	Arvot
1.	Kustavi	464,7
2.	Puumala	255,0
3.	Kuhmoinen	214,9
4.	Hirvensalmi	209,5
5.	Luhanka	187,3
6.	Taivassalo	156,2
7.	Pertunmaa	147,9
8.	Padasjoki	140,2
9.	Sysmä	139,1
10.	Mäntyharju	122,3

* = Hajautuneinta väestöä maan sisällä tarkasteltiin vuosien 1990-2020 nettomuutolla; suurimmat muuttotappiot kärsineessä kunnassa oletettavasti alueelta kotoisin oleva väestö on hajaantunein

Sija	Hajautunein väestö sis/1000as*	maan	Arvot
1.	Kemi		-10,9
2.	Perho		-10,6
3.	Kajaani		-10,6
4.	Ranua		-10,2
5.	Punkalaidun		-9,7
6.	Puolanka		-9,1
7.	Toholampi		-9,0
8.	Kemijärvi		-8,5
9.	Pyhäntä		-8,4
10.	Kristiinankaupunki		-8,4

Sija	Hajautunein väestö kansainvälisesti*	Arvot
1.	Helsinki	-6205
2.	Espoo	-1257
3.	Turku	-1222
4.	Tampere	-861
5.	Vaasa	-468
6.	Oulu	-432

7.	Vantaa	-427
8.	Jyväskylä	-390
9.	Kirkkonummi	-261
10.	Lahti	-182
Sija	Hajautunein väestö kansainvälisesti/10000as**	Arvot
1.	Luoto	-12,8
2.	Kaskinen	-11,8
3.	Helsinki	-10,5
4.	Maalahti	-8,8
5.	Pietarsaari	-8,1
6.	Mustasaari	-7,3
7.	Vaasa	-6,9
8.	Närpiö	-6,9
9.	Sipoo	-6,8
10.	Turku	-6,6

** = Hajautuneinta väestöä kansainvälisesti tarkasteltiin kotimaisten kieliryhmien nettomaahanmuutolla (vuodet 2010-2020), suurimmat muuttotappiot kärsineessä kunnassa oletettavasti alueelta kotoisin oleva väestö on hajaantunein